

Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi
Mustafa Kemal University Journal of the Faculty of Education
Yıl/Year: 2020 ♦ Cilt/Volume: 4 ♦ Sayı/Issue: 6, s. 64-90

KRAL ŞAKİR SERİSİNDEN “MOR BİR FİL GÖRDÜM SANKİ” ADLI ÇOCUK KİTABININ ÇOCUĞA GÖRELİK AÇISINDAN İNCELENMESİ

Ahmet ŞANAL

Gazi Üniversitesi, Doktora Öğrencisi, ahmet_sanal@hotmail.com

Orcid: 0000-0001-8738-8068

Özet

Çocukların hayal dünyasını, iletişim becerisini, sözcük dağarcığını, okuma beceri ve alışkanlıklarını geliştirmeleri açısından çocuk edebiyatı ürünleri önemli kaynaklardır. Bu ürünler içinde özellikle çocuk kitaplarının, çocukların kişilik gelişimine etkisi büyüktür. Çocuklar; doğayı, hayatı, içinde buldukları çevreyi, insanı ve tüm canlıları sevmeyi önemli ölçüde kitaplardan öğrenir. Ancak çocuk için bir kitabın; nasıl ve neden seçildiği de oldukça önemlidir. Bunun için çocuklara sunulacak kitapların, bütün gelişim alanları açısından incelenerek çocuğun gelişimine uygun olup olmadığının bilimsel kriterler, muhtelif ilke ve değerler çerçevesinde belirlenmesi gerekir. Bu belirleme işinin de sadece eğitim ve edebiyat alanından değil, aynı zamanda halk bilimi, felsefe, güzel sanatlar, ilahiyat, çocuk psikolojisi gibi farklı alanlardan da seçilmiş uzmanlarca ortak akıl çerçevesinde gerçekleştirilmesi önemlidir. Neticede çocuklar için hazırlanan kitapların çocuğun seviyesine, yaşına, ilgi alanına uygun olup olmadığının araştırılması elzemdir. Anne ve babalar başta olmak üzere öğretmenlerin bu konuda dikkat etmesi gerekir. Bu minvalde bu çalışmanın amacı da her ne kadar doğrudan çocuklara yönelik hazırlandığı iddia edilse de MEB tarafından tavsiye edilen yayınlar arasında da olmasa da çocukların yaygın olarak okuduğu, anne babaların çocuklarına aldığı Kral Şakir Serisinden “Mor Bir Fil Gördüm Sanki” adlı çocuk kitabının çocuğa görelilik açısından uygunluğunu araştırmaktır. Bir nitel araştırma yöntemi olan “Doküman İncelemesi” yöntemi ile yürütülen çalışma sürecinde elde edilen veriler; içerik analizi tekniği ile biçim/tasarım, konu, ileti, karakter, eğitim ilke/leri açısından incelenmiştir. Araştırma nihayetinde; kitabın, biçim/tasarım açısından genel olarak çocuklar için uygun olduğu ancak resimlerin, metinleri net olarak yansıtmadığı; karakterlerin jest ve mimikleri ile ilgili çizimlerin, metin içeriğinde geçen karakterleri içeren olay ve durumlarla örtüşmediği, resimlerin metinlere göre daha özenle düzenlenip güncellenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Konuya ilişkin ise kitabın çocuklar açısından hayal dünyalarını geliştirici ve özellikle yaratıcılıklarını güçlendirici önemli özellikler içerdiği görülmektedir. Bunun yanında bilgisayar oyunu bağımlılığının işleniş biçimi, toplumsal ritüellere yönelik alaycı tutumun varlığı, konu içeriğinde geçen eleştirilerin gerçekleşme biçimi (bir karakterin diğerini rencide edici konuşması gibi), bazı şiddet ve hakaret ifadelerinin içerikte yer etmesi kitabın çocuğa görelilik açısından uygun olmadığını gösterir. İleti bakımından ise kitabın, insan sevgisi, yardımlaşma, bilimsellik, hayvanlarla empati, insana saygı, zorluklara karşı birlik beraberlik gibi evrensel değerleri içeriyor olması, çocuğa görelilik açısından uygun olduğunu göstermektedir. Karakterlerin hayvanlardan seçilmesi ve hepsine de insana ait özelliklerin yüklenmesi ise hem çocukta yaratıcılığın, hayal dünyasının gelişmesinde hem de empati duygusunun gelişmesinde, çocuğun hayvanlara kendini yakın hissetmesinde etkili olmaktadır. Kitabın çocuğa görelilik açısından en zayıf olduğu alan; dil ve anlatımdır. Kitapta birçok anlatım bozukluğu, imla hataları ve kafa karıştırıcı yorum bulunmaktadır. Üslup içeriğe olumsuz olarak etki etmekte ve anlatımda yanlışlıklarla özendirilmeye de neden olabilmektedir. Dolayısıyla, kitabın dil ve anlatım hususunda çocuğa görelilik açısından sakıncalı olduğu görülmektedir.

Anahtar kelimeler: Çocuk edebiyatı, Kral Şakir, Mor Bir Fil Gördüm Sanki, Çocuğa görelilik, Resimli hikâye, Çocuk kitabı.

AN ANALYSIS OF THE CHILDREN'S BOOK CALLED “AS IF I SAW A PURPLE ELEPHANT” IN THE SERIES “KING ŞAKİR” IN TERMS OF SUITABILITY FOR CHILD

Abstract

Children's literature products are important resources for children to develop their imagination, communication skills, vocabulary, reading skills and habits. Among these products, especially children's books have a great effect on children's personality development. Children; Learn to love nature, life, environment, human and all living things from books. But, how and why a book is chosen for the child is very important. For this, it is necessary to examine the books to be offered to children in terms of all development areas and determine whether they are suitable for the development of the child or not within the framework of scientific criteria, various principles and values. It is important that this

determination is carried out not only in the field of education and literature, but also by experts from different fields such as folklore, philosophy, fine arts, theology, child psychology, within the framework of common mind. After all, it is essential to investigate whether the books prepared for children are suitable for the child's level, age and area of interest. Teachers, especially parents, should pay attention to this issue. Although it is not claimed that it is prepared directly for children, it is a book that children read widely and bought by parents for their children, even if it is not among the publications recommended by the Ministry of National Education. In this respect, the aim of this study is to investigate the appropriateness of the children's book named "Mor Bir Fil Gördüm Sanki" from the Kral Şakir Series in terms of child. The data obtained during the study conducted with the "Document Examination" method, which is a qualitative research method; were analyzed with content analysis technique in terms of form / design, subject, message, character and educational principles. The following results were reached in the study: the book is suitable for children in terms of form / design however, pictures cannot reflect the texts clearly; It was concluded that the drawings about the gestures and mimics of the characters do not coincide with the events and situations involving the characters in the text content and the pictures should be edited and updated more carefully than the texts. Regarding the subject, it is seen that the book contains important features that improve their imagination and especially strengthen their creativity for children. In addition, the way in which computer game addiction is handled, the existence of a cynical attitude towards social rituals, the way in which the criticisms are realized in the subject content (such as a character's offensive speech to another), and the inclusion of some violence and insult expressions in the content indicate that the book is not suitable for the children. In terms of the message, the fact that it contains universal values such as human love, solidarity, scientificity, empathy with animals, respect for humans, unity against difficulties shows that the book is suitable for the children. The selection of characters from animals and attributing human characteristics to all of them are effective both in the development of creativity and imagination in the child and in the development of empathy in the child, and in the child's feeling close to animals. The weakest area of the book in terms of child is language and expression. The book contains many expression disorder, misspellings, and confusing comments. The style negatively affected the content, and the wrongs in the narration also encouraged bad habits. Therefore, it is seen that the book is inconvenient in terms of language and expression in terms of relative to the child.

Anahtar kelimeler: Children's literature, King Şakir, As If I Saw A Purple Elephant, Illustrated story, Children's book

Giriş

Çocuk edebiyatı, çocuklar için paha biçilmez bir hazinedir. Çocuğun dil ve sosyal gelişiminin her bir aşamasında bu hazineden izler görülür. Gelişim dönemine uygun çocuk edebiyatı örnekleri ile buluşturulan bir çocuk, hem dil gelişimi hem de sosyal gelişimi açısından önemli ölçüde desteklenmiş demektir (Celkan, 2015: 303). Zira, çocukların büyüme ve gelişmelerine; hayallerine, duygularına, düşüncelerine, yeteneklerine ve zevklerine yönelik hazırlanan yazılı veya sözlü çocuk edebiyatı ürünleri, onların hem eğlenmelerini hem de öğrenmelerini sağlar (Yalçın & Aytaş, 2005: 17). Bu yüzden bu ürünlerin, çocukların gelişimi açısından niteliği de varlığı kadar dikkat çekicidir.

Çocuklar için meydana getirilen her ürün, çocuk edebiyatı ürünü değildir. Bu alanda eserler ortaya koyduğunu zanneden ticari kaygıları diğer hassasiyetlerin önüne geçmiş kitap veya muhtelif materyaller basan/yayınlayan bazı basımevleri/yayınevleri ve yazılım/animasyon/film yapım şirketleri gibi çevreler, zaman zaman çocuklarda davranış bozukluklarına neden olabilmektedir. Mesela; bu çevrelerce hazırlanmış bazı filmlerin küçük bir repliği dahi bazen çocukların gelişim süreçleri üzerinde ciddi boyutta tahribata neden olabilmektedir. Örneğin; bazı kitaplar içinde yer alan yazılı metinlerin, posterlerin, afiş vb. çıktıların, çocukları bağımlılıktan sakındırmak yerine sehven ya da kasten bağımlılık yapıcı alışkanlıklarla ilgili yanlış davranışa özendirildiği görülebilmektedir. Bu sebeple bu gibi ürünler, ortaya konmadan evvel ciddi bir birikim ve ön hazırlık ihtiyacı hâsıl olmaktadır.

Gerek, çocuklarla ilgili yeni bir eser meydana getirirken, gerekse de var olan bir eseri çocuklara sunarken büyük bir hazırlık, araştırma ve çalışma lazımdır. Bu çalışma ve hazırlık süreci, uzman görüşünü almak üzere yetkin bir heyete başvuruyu ve akabinde bu heyetteki uzmanlarca gerçekleştirilmiş bir değerlendirme sürecini de içermelidir. Çünkü tamamen halisane duygularla ortaya konmuş dahi olsa bilimsel bir değerlendirmeden geçmeden çocuklara sunulan sözlü ya da yazılı ürünlerin içeriğindeki bazı küçük hatalar dahi, hedeflenen müspet neticelerden çok menfi sonuçlar doğurabilir. Bunun içindir ki alelade bir yaklaşımla hazırlanan kitaplar, filmler, tiyatro veya çeşitli gösteriler, çocuk edebiyatı ürünü olamaz ve çocuklar için kati suretle zararlıdır. Temizyürek'e (2003: 165) göre; "Çocuğun gelişim evrelerini dikkate almadan oluşturulacak bir metnin, çocuğun dil gelişimine katkıda bulunması mümkün olmadığı gibi psiko-sosyal gelişimini de olumsuz yönde etkiler." Örneğin; çocukların ruh ve beden gelişimine dikkat edilmeden hazırlanan çizgi romanlar çocuklarda çeşitli davranış bozukluklarına neden olmaktadır (Yalçın & Aytaş, 2005: 175). Bu alanda eser ortaya koymak isteyen kişilerin, çocuğun dünyasını iyi tanımaları, o dünyanın özelliklerini iyi bir şekilde gözlemlenmeleri, öğrenmeleri ve birçok açıdan tahlil etmeleri gereklidir (Temizyürek, 2003: 161). Diğer alanlara nazaran çocuk edebiyatı alanında yazarların, sanatçıların ve eğitimcilerin daha dikkatli ve özenli davranmaları gerekir.

Neticede; doğayı, hayatı, içinde buldukları çevreyi, insanı ve tüm canlıları sevmeyi önemli ölçüde çocuk edebiyatı ürünlerinden öğrenen çocuklar için bu ürünlerin niteliği oldukça önemlidir. Başta anne ve babalar olmak üzere öğretmenlerin de bu husus üzerinde özenle durması gerekir. Örneğin; çocuğa okuması için verilecek bir kitabın ya da dinlemesi için anlatılacak bir masalın nasıl ve neden seçildiği ayrı bir öneme sahiptir. Çocuklara sunulan eserlerin niteliği muhakkak sorgulanmalıdır. Gerek çizgi film yapımcıları gerek çocuk kitabı yayıncıları, yazarlar, çizerler, hatta çocuklarla ilgili kıyafet, aksesuar vb. ürün üretimi yapan marka yöneticileri, çocuk eşyası üreticileri, ilgili tasarımcılar da dâhil, kısacası bu alanda çalışan herkes, önemli bir sorumluluğu paylaşmaktadır. Oldukça hassas olan bu alanla ilgili önemli tecrübelerle sahip büyük yazarların dahi bir eser meydana getirirken ciddi bir araştırma yapmaları, farklı alanlardan uzman desteği almaları gerekmektedir. Öyle ki çocuk edebiyatı yazarlığı da ayrı bir alan olmakla birlikte ayrı bir birikim ve farklı uzmanlık alanlarına dair de bilgiler gerektirmektedir. Çocuk edebiyatı yazarları "Neleri yazmalıyım?" yerine "Nasıl?" ve "Ne kadarını?" "Niçin yazmalıyım?" sorgulamasını yaparak meydana bir eser getirir (Yalçın & Aytaş, 2005: 17).

Gelişen bilişim ve matbaa teknolojileri ile birlikte günümüzde çocuklar için daha çok eser üretilmekte, çocuğa yönelik yayınlarda artış yaşanmaktadır. Dünyada ve Türkiye’de çocuğa olan bu yönelişte çocuğu istismar etme, salt tüketici görme gibi ticari kaygıların ağırlıklı olduğunu da gözden kaçırmamak gerekir (Sarı, 2006: 146). Yalçın & Aytaş’a (2005: 165) göre; “Büyük bir pazar oluşturan ve yayıncıların iştahını kabartan çocuklara yönelik çizgi romanlar, genellikle ticari amaçlar ön planda tutularak hazırlanmaktadır.” Bu durumda çocuklarla ilgili eserlerin niteliklerinin iyi tahlil edilmesi ve sorgulanması ile ilgili daha büyük bir hassasiyet gerekmektedir. Çocuk kitapları, filmleri ve çocuklarla ilgili medya ortamları ile etkileşimli ve elektronik çocuk oyunlarının bütün gelişim alanları açısından incelenmesi, bilimsel kriterler ve eğitim ilkeleri açısından sorgulanması önem arz etmektedir. Zira bu ürünlerin çocuğun gelişimine uygun olup olmadığının; bilimsel kriterler, muhtelif ilke ve değerler çerçevesinde ne durumda olduğunun belirlenmesi ve dikkate alınması çocukların sağlıklı gelişimleri açısından elzemdir. Nihayetinde sadece eğitim ve edebiyat alanında ortaya konan ürünlerin de değil, çocuklarla ilgili her türlü ürünün piyasaya sürülmeden önce eğitim ve edebiyat ehillerinin yanında aynı zamanda halk bilimi, felsefe, güzel sanatlar, ilahiyat, çocuk psikolojisi gibi farklı alanlardan da birçok uzmanın kontrolünden geçerek ve/veya bu uzmanların da görüşü dikkate alınarak hazırlanması gerekir. Bu süreç sonrasında da ortak akıl çerçevesinde belirlenmiş ya da onaylanmış ürünlerden her çocuğun kendi seviyesine, yaşına uygun olan ürünlerle buluşturulması gerekir. Konuya dikkat çeken Meriç’e (1998: 13) göre;

Çocuklar için kitap yazarlar çocuk psikolojinin gelişme dönemlerini bilirler mi? Kaldı ki böyle bir psikoloji, çağımızdaki bütün çabalara rağmen, ilmi bir mahiyet kazanabilmiş midir? Rousseau’dan Binet’ye Piaget’ye kadar konu üzerinde kafa yoran büyük araştırmacılar, çocuk ruhunu istenildiği kadar aydınlatabildiler mi? Mesele yalnız psikolojiyi de ilgilendirmez, çocuğun yaşadığı sosyal çevreyi de tanımak zorundayız. Bir kelimeyle tarihî miras, dil gibi müesseseler de dikkate alınmalıdır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı; “Kral Şakir Serisinden Mor Bir Fil Gördüm Sanki adlı çocuk kitabı, çocuğa görelik açısından uygun mudur?” sorusunun cevabına ulaşmaktır. Araştırma aynı zamanda şu alt sorulara yanıt aramaktadır;

1. Kral Şakir Serisinden “Mor Bir Fil Gördüm Sanki” adlı çocuk kitabı, biçim/tasarım yönüyle çocuğa görelik açısından uygun mudur?
2. Kral Şakir Serisinden “Mor Bir Fil Gördüm Sanki” adlı çocuk kitabı, konu yönüyle çocuğa görelik açısından uygun mudur?
3. Kral Şakir Serisinden “Mor Bir Fil Gördüm Sanki” adlı çocuk kitabı, ileti yönüyle çocuğa görelik açısından uygun mudur?
4. Kral Şakir Serisinden “Mor Bir Fil Gördüm Sanki” adlı çocuk kitabı, karakter yönüyle çocuğa görelik açısından uygun mudur?
5. Kral Şakir Serisinden “Mor Bir Fil Gördüm Sanki” adlı çocuk kitabı, dil ve anlatım yönüyle çocuğa görelik açısından uygun mudur?
6. Kral Şakir Serisinden “Mor Bir Fil Gördüm Sanki” adlı çocuk kitabı, eğitim ilkeleri yönüyle çocuğa görelik açısından uygun mudur?

Yöntem

Araştırma Deseni

Kral Şakir Serisinden “Mor Bir Fil Gördüm Sanki” adlı çocuk kitabının, çocuğa görelik açısından incelenmesi ile ilgili gerçekleştirilen çalışmada nitel araştırma yöntemleri tercih edilmiştir. Verileri inceleme maksadıyla kullanılan nitel tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan durumun, kendi koşulları dâhilinde var olduğu haliyle betimlenmesini amaçlar (Karasar, 2009: 77).

Araştırmanın Sınırlılığı

Araştırma, 2019 Ekim ayında Eksik Parça Yayınları tarafından yayınlanan, Kral Şakir Serisinden “Mor Bir Fil Gördüm Sanki” adlı, resimli hikâye türündeki çocuk kitabının, 207 sayfadan ibaret 1. baskısı ile sınırlıdır. Bu araştırma içindeki bulgular, Kral Şakir Serisi’nin diğer kitaplarını ya da “Mor Bir Fil Gördüm Sanki” adlı kitabın yazarlarının bu kitap dışındaki diğer kitap ya da muhtelif eserlerini kapsamaz.

Veri Toplanması ve Analizi

Bu çalışma, “Mor Bir Fil Gördüm Sanki” adlı kitabın, çocuğa görelilik yönünden araştırılması amacıyla doküman incelemesi yöntemiyle ulaşılan verilerin, içerik analizi tekniği ile incelenmesinden müteşekkildir. Bu maksat istikametinde araştırma sırasında çocuğa görelilik ile ilgili ilkelerin neler olduğu hakkında alan yazında muhtelif eserlere (Çınar, 2009; Sever, 2013; Sever, 1995; Şimşek (Eds.),2011; Yalçın ve Aytas, 2005) erişilmiş ve bu eserlerde yer eden çocuğa görelilik ilkelerinin hangi yönden incelenebileceği ile ilgili biçim/tasarım, konu, ileti, karakter, dil ve anlatım ve eğitim ilkeleri alt başlıkları üzerinde ortak hususlar belirlenmiştir; “Mor Bir Fil Gördüm Sanki” adlı kitabın incelenmesi sırasında bu başlıklar göz önünde bulundurularak çalışma gerçekleştirilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde, Kral Şakir Serisinden “Mor Bir Fil Gördüm Sanki” adlı çocuk kitabının çocuğa görelilik açısından incelenmesine ilişkin bulgular yer almaktadır.

1. Biçim/Tasarıma İlişkin Bulgular

Okul öncesi çağdan on iki yaşına kadar bütün çocukların ilgi alanları birbirinden farklı olduğundan çocukların kitaplarla ilgili tercihleri, kitapların fiziki yapısıyla ilgili beklentileri, zevkleri de özellikle illüstrasyonlar başta olmak üzere kitabın cilt kapak durumundan renklerine dek birçok konuda doğal olarak birbirlerinden farklıdır (Sarı, 2006: 118). Onun için bir kitabın her seviyeye göre ayrı olmak üzere boyutu, ağırlığı, cilt durumu, kâğıt kalitesi ve baskı özellikleri ile sayfa düzeni gibi şekli özellikler açısından da taşınması gerekli bazı temel özellikleri vardır (Sarı, 2006: 118-120).

1.1. Kitap boyutu

13,5x21 cm ebatlarında olan Mor Bir Fil Gördüm Sanki adlı kitap, ilkökul öğrenimini sürdüren çocuklar için uygun boyutta olup Sever’in (1995:1) belirttiği “hacim ve ağırlık yönünden taşınabilir, kitaplık düzenlemesine de uygun olmalıdır.” ifadesi ile örtüşmektedir. Çocuk kitaplarının kitabın iki kapağının açılması durumunda çocuğun kucak boyunu aşmayacak genişlikte ve standart kitaplık raf aralığını aşmayacak büyüklükte olması gerekir (Karatay, 2011: 90). Araştırmaya konu olan kitap da hacim ve ebat açısından kullanışlı olup tüm çocuklar için uygun özelliktedir.

1.2. Kâğıt kalitesi

Çocuklar için hazırlanmış bir kitapta kâğıt kalitesi önemlidir. Akyüz’ün (2014: 12) de belirttiği gibi “Çocuk okurun okuma alışkanlığı kazanabilmesi ve kitaba istekle yönelebilmesi için kâğıt kalitesi dikkat edilmesi gereken bir özelliktir.” Mor Bir Fil Gördüm Sanki adlı kitap, bazı araştırmacıların (Sever, 1995; Karatay, 2011; Varışoğlu & Tuzcuoğlu Aksin) çocuklar için uygun olduğunu düşündüğü 2. hamur ve mat kâğıt türü kullanılarak bastırılmış olup bu yönleriyle çocuklar için uygundur. Kitap, Karatay (2011)’in; “...çocuk kitabının görsel tasarım bakımından nitelikli olup olmadığını sorgulamak için cevap aranacak sorular” ifadesine göre incelendiğinde kitabın mürekkebi dağıtmayan, okurken gözü yormayan kalın ve mat kâğıda basılmış olduğu sonucuna ulaşılır. Sadece kitabın ilk sayfalarındaki karakterlerin tek tek resimleriyle tanıtıldığı ve metinlerin de olduğu kısımlar parlak kâğıda basılmıştır. Bu kısımlar hariç kitabın kâğıt kalitesinin genel olarak hemen her yaş seviyesindeki çocuklar için uygun olduğu görülmektedir. Akyüz’ün de

(2014: 12)’de belirttiği gibi “kullanılan kâğıdın mat ve dayanıklı olması yazıların rahatça okunabilmesine ve resimlerin kolayca takip edilebilmesine olanak sağlamaktadır.”

Şekil 1. Kitap Kapağı; Mor Bir Fil Gördüm Sanki, 2019

1.3. Kapak ve cilt şekli

Çocuk kitaplarındaki kapak resimleri estetik değerinin yanında; canlı kitap konusuyla ilgili ve çocuğa okumaya çağırıcı biçimde olmalıdır. Kapak kâğıdı sağlam ve kaliteli olmalıdır. Sağlam, çocuğun hoşuna giden çekici bir kapak ve cilt, eserin okunma ve uzun süre saklanma şansını da artırır (Sever, 1995:1-2).

Diyen araştırmacının belirttiği özelliklerle Mor Bir Fil Gördüm Sanki adlı kitap, doğrudan uyumludur. Bu yönüyle kitap kapağının da renk, gramaj, kalite özellikleri bakımından genel olarak her yaşta çocuğa uygun olduğunu söylemek mümkündür. Ancak kitabın ön kapağında sağ üst köşedeki “Poster Hediye” ifadesinin gerçekte karşılığının olmaması ile ilgili ebeveyn yorumları bulunmaktadır. Kitap kapağında Şekil 1’de görüldüğü gibi sağ üst köşedeki “Poster Hediye” ifadesine rağmen ebeveynlerin kitabın içinden poster çıkarmasının çocuklarını hayal kırıklığına uğrattığı ile ilgili beyanları bulunmaktadır. Konuyla ilgili D&R kitap satış sitesinde kitabın tanıtım bölümünde şu yorumlarla karşılaşılmaktadır;

Eksik afiş: Merhaba kitapta genel anlamda sorun yok ancak bu bölüm korsanlar diyarı posterini hediye olması rağmen internette aldığım üründe poster yoktu keşke poster yollanmayacaktı notu düşülmüş olsaydı 26.11.2019 **Kral Şakir;**“ Oğlum Kral Şakir hastası ama kitabın kapağında poster hediye çıkartmasını görüp de kitaptan poster çıkmayınca çok üzülme Neden böyle bir şey oldu olmayan şeyi kitabın kapağına neden koydunuz 21.11.2019 “Var gibi görünüyor ama ürün yok ne zaman gelir 18.11.2019 (dr.com.tr, 2019)

Ayrıca Migros isimli marketlerin kitap reyonunda satılan bu kitabın ambalajı açıldığında yine kapakta belirtilen hediye poster ile karşılaşılmamaktadır. Bu gibi durumlar çocukların genelleme yaparak bütün kitaplara karşı ön yargılı olmasına, yaşanan hayal kırıklığı ile birlikte kitaptan soğumasına neden olabilmektedir. Bu durum kitabın çocuğa görelilik ile ilgili ilkelerle örtüşmediğini ortaya koyar.

Bunun dışında kitabın kapağı ile ilgili seçilen mor renginin özellikle çocukların ilgisini çekici ve metinle de ilgili bir renk olduğunu söylemek mümkündür. İçerikle de ilgili karakter resminin

bulunduğu kitapta kitabın ait olduğu seri ile ilgili de logo ve başlık da yer almaktadır. Karatay, (2011) tarafından belirtilen; “...çocuk kitabının görsel tasarım bakımından nitelikli olup olmadığını sorgulamak için cevap aranacak sorular” başlıklı kısmı yönünden bu kitabın kapağı irdelendiğinde kitabın kapağındaki resimlerin parlak, canlı ve çekici olduğu, ön kapaktaki resimlerle kitabın arka kapağındaki özet ve kitap içeriği ile uyumlu olduğu görülür.

1.4. Sayfa düzeni, kelime ve harflerin durumu

Bir çocuk kitabının içeriği yazılırken ve resmedilirken kitabın hangi yaş seviyesinden çocuğa yönelik hazırlandığı dikkate alınmalı, kitap hangi yaş seviyesindeki çocuklara göre hazırlanıyor ise kitapta o yaş seviyesine uygun yazı karakteri ile punto tercih edilmeli ve harf, kelime, satır arası, alt ve üst kenar boşluklarıyla resim-metin uyumu kitabın sayfalarında görsel bir bütünlük oluşturmalıdır (Sever, 2013). Yine Karatay’a (2011) göre de nitelikli bir kitabın sayfa düzeni ve harflerinin durumu ile ilgili bir karara varılırken şu sorulara yanıt bulunmalıdır; “Yazı karakterleri gözü yormayacak büyüklükte ve baskısı kaliteli mi? Metin ve resim tasarımları birbiriyle uyumlu mu?” Bu yönleriyle ele alındığında Mor Bir Fil Gördüm Sanki isimli kitabın görsel bütünlük taşıdığı görülmektedir. Metin içerikleriyle yer yer resimler ayrıntı bakımından (jest ve mimiklerin resme dökülmesi gibi hususlarda) konuyla uyuşmasa da genel hatlarıyla konu ile uyumlu ve biçim açısından da görsel bütünlük içindedir. Yine kitapta ilkökul 3. Sınıf ve üstü çocukların özelliklerine dikkat edilerek onlara uygun bir şekilde sayfalarda üçte ikilik bir yazı oranı tercih edilmiştir. Satır arası ile alt ve üst kenar boşluklarının standartlara uygun olduğunu söylemek mümkündür.

Çocuklar tarafından en çok tercih edilen kitaplarda Times New Roman tercih edilmektedir (Erkmen, 2017: 93, 97, 120, 146). Mor Bir Fil Gördüm Sanki isimli kitapta kullanılan yazı fontları ise “Comic” grubu fontlara benzeyen ancak bilgisayar işletim sistemlerindeki güncel “Comic” türü fontlardan da çocukların en çok tercih ettiği kitaplardaki fontlardan da farklı olduğu görülmektedir. Kitabı okuyan çocuklar arasından özellikle ilkökul çağındaki öğrenciler için bu fontlar uygun değildir. Her ne kadar bir çocuk dergisi ile ilgili çalışma olsa da çocukların okuma durumlarını ve çocuklara okutma durumlarını inceleyen Kahraman & Fidan’ın (2019: 124) çalışmasında belirttiği okunurluk ve okuturluk kavramları, Mor Bir Fil Gördüm Sanki adlı kitap gibi birçok çocuk kitabıyla da ilgilidir. Kahraman & Fidan’a (2019: 124) göre; “Okunurluğu etkileyen parametreler kullanılan yazı karakterine; harf ve sözcüklerin boşlukla olan ilişkisine, yazı elemanlarının birbirleriyle kurduğu yakınlık, uzaklık gibi mesafelere ve yazı karakterinin boyutu gibi özelliklere bağlıdır.

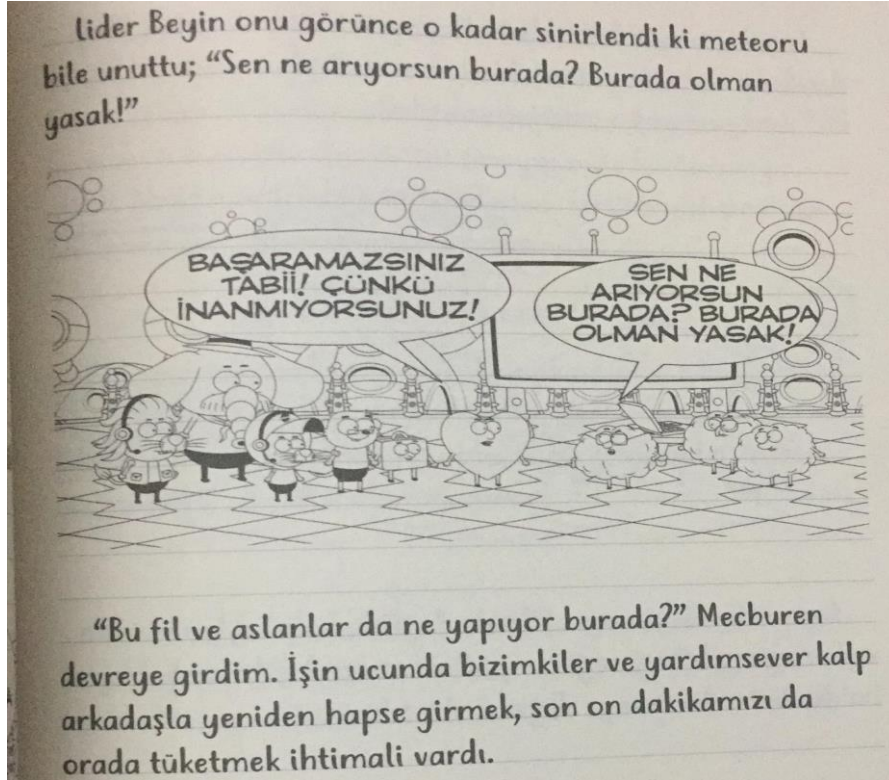
Okuturluk ise yazının okunur olması için gerekenlerle müşterek biçimsel özelliklerle şekillenmesinin dışında okura hitap etme amacıyla da ilgilidir. Okunurluk ve okuturluk; işlev ve işlevin tasarımın bütününde okura sunduğu görsel atmosfere atıf yapmaktadır. Tipografik kullanımlarda ortaya çıkan denge, hiyerarşi, kontrast, birlik gibi ilkelere uygunluk, okunurluğu ve okuru etkileyen etmenler arasında yer almaktadır.”

Bu açıdan bakıldığında Mor Bir Fil Gördüm sanki isimli kitapta tipografik kullanımın belirli bir yaş seviyesine, bilimsel ilkelere göre belirlenmediği dolayısıyla bu kitabı okuyan ilkökul çağındaki çocukların yazı tipi açısından okuma problemi yaşayabileceği düşünülmektedir. Yine Kahraman & Fidan’a (2019: 214-215) göre: “Bir yazının okunur olmasını etkileyen faktörler: yazı tipi, yazı tipi boyutları, kullanılan yazı tipi sayısı, kontrast, renk, yazı tipi stili ve ağırlığı, büyük küçük harf kullanımı, kelime içindeki tüm karakterler arası boşluk (tracking), iki harf arası boşluk (kerning), paragraf içindeki satırlar arası boşluk (leading), uzunluk, paragraf başı, hizalanma ve sayfa düzeni olarak sıralanabilir.”

Mor Bir Fil Gördüm Sanki isimli kitabın yazı puntosuyla ilgili harflerinin ilkökul iki ve üçüncü sınıf seviyesine uygun olarak 14 punto olduğu görülmektedir. Fidan & Kahraman’da (2019: 126) “Okumayı yeni öğrenen çocuklar için seçilecek yazı tiplerinin şeklen daha basit ve büyük puntoda olması ön görülür.” denmektedir. Ancak genel olarak kitap satış sitelerindeki kitap tirajının ayrıntısı sorgulandığında Mor Bir Fil Gördüm Sanki isimli kitabı daha çok 4. sınıf ve ortaokul 5. sınıf

öğrencilerinin okuduğu, hatta 6. sınıf öğrencilerinin dahi okuduğu anlaşılmaktadır. Bu yönüyle kitabın puntosunun okuyucu kitlesine göre farklılaştırılması gerektiği ortaya çıkar. Çünkü 4. Sınıftan itibaren öğrencilerin artık 12 punto değerindeki harflerin kullanıldığı kitapları okumalarının hızlı okuma becerilerini geliştirmeleri bakımından uygun olduğu bildirilir (Şimşek, 2011). Yine de 4. sınıf ve üzeri olan çocuklara da kitap okuma şevklerinin kırılmaması açısından bu kitabı okumalarıyla ilgili müdahalede bulunulmamalıdır. Çınar'a (2019) göre; "Tümcedeki sözcük sayıları I. devrede (1-3 sınıf) 6, II. devrede (4-5. sınıf) en çok 10 olmalıdır." Daha çok 2.-3.-4.-5.-6.sınıfların okuduğu bu kitaba bakıldığında ise cümlelerin önemli bir kısmının 10 ve üstü kelime sayısına sahip olduğu görülür. Bu yönüyle Mor Bir Fil Gördüm Sanki isimli bu kitabın, konu bakımından 1-5. sınıf öğrencilerine hitap ederken şekil bakımından kitabın bu yaş aralığına uygun olmadığı tespit edilmiştir. MEB'e (2016: 4) göre; "...başlık dışında kalan bölümlerinde resim altı yazıları, dipnotlar ve benzeri kullanılan yazılar hariç ilköğretim 1 inci sınıflar için yirmi, 2 nci sınıflar için on sekiz, 3 üncü sınıflar için on dört, 4 üncü sınıflar için on iki, 5 inci sınıflar için on bir, daha üst sınıflar için ise on puntodan daha küçük harfler kullanılmaz."

1.5. Resimler

Şekil 2; Mor Bir Fil Gördüm Sanki, 2019

Bir kitabın resimleri yönünden incelenmesinde Karatay'a (2011: 93) göre; "Resimlerin estetik değeri var mı, çocukların sanatsal gelişim özelliklerine göre resimleme teknikleri kullanılmış mı? Resimlerin bazıları farklı çağrışımlar uyandırıyor mu? Çocukların yaratıcılığını, duyu ve düşünce dünyalarını geliştirecek nitelikte mi?" sorularını kitaba yöneltmek gerekmektedir. Sarı'ya (2006: 118) göre de; kitap seçiminde "...dikkat edilecek en önemli nokta, seçilecek kitapların çocukların içinde buldukları gelişim özelliklerine ve ilgilerine uygun olarak hazırlanmış olmasıdır." 6-7 yaşından itibaren çocukların ilgileri değişmekte, artık hayali kahramanlara, gerçek üstü olaylara bilhassa masallara ilgi duymaya başladıkları görülmekte ve

hareketli, ilgi çekici, hayvanları konu edinen günlük hayattan gülünç olayları işleyen resim ve metinleri tercih ettikleri gözlenmektedir (Sarı, 2006: 123). Buna bağlı olarak resimlerin büyük, ayrıntısının az ve yalın çizgilerle çizilmiş olması gerekir (Sarı, 2006: 123). Bu kitaptaki resimlerin de çoğunun hayvanlardan oluşan karakterleri (fil, kedi, balık, rakun, köpek vb.) yansıtması, günlük hayattan gülünç olayların onlarla resmedilmesi, konuyu anlatan metinlere resimle destek verilmesi yine karakterlerin parlak ve canlı renklerle tanıtılması kitabın bir estetik değerinin olduğunu göstermekte, çocukların gelişim özelliklerinin de dikkate alındığını ortaya koymaktadır. Ancak kitapta her ne kadar genel olarak yalın resimlere yer verilse de ara ara karışık resimlerin kitapta yer etmesi ve karakterlerin tanıtıldığı kısa bölümün dışında kitabın esas bölümlerindeki tüm resimlerin küçük bir şekilde, siyah beyaz çizim olarak verilmesi, ilkökul 2.-3. sınıftaki çocukların gelişim özellikleri açısından uygun değildir. Şekil-2’de görüldüğü üzere resimde gereksiz ayrıntılar da yer almakta olup bu ayrıntılar, resmi karmaşık hale getirmektedir. Bu husus bu yaştaki çocukların zihninin bulanıklaşmasına neden olabilmektedir. Bazı resimler de ilgili metinden sonraki sayfaya kayınca okuyucu açısından olayın gerisinde kalan resimlerin pek etkisi ve değeri kalmamaktadır.

Yine sayfa 181’de Fil Necati’nin gıdıklandığı kısımda olduğu gibi daha başka birçok sayfada metinde anlatılan olayı okuyucuya daha iyi tezahür ettirmek üzere çizilen resimlerde Necati’nin jest ve mimikleri anlatılamamış, çizimlere Necati’nin gülümsemesi, yeri geldiğinde de kaygılanması yansıtılamamıştır. Necati karakteri, metinde anlatıldığının aksine resimlerle okuyucuya aktarılırken daha çok donuk olarak çizilmiştir. Aynı şekilde sf. 186’da Kadriye’nin Metin’e kızdığının resmedilmeye çalışıldığı çizimde Kadriye’nin yüzü mütebessim olarak çıkmıştır. Ancak resimlerin küçük olmasına rağmen özellikle karakterlerle ilgili genel özelliklerin aktarılması bakımından çizimlerin uygun olduğu görülmektedir. Kitaptaki metinlere genel olarak uygun şekilde çizilen resimlerin de çocukların yaratıcılığını geliştirici özelliğe sahip olduğunu söylemek mümkündür. Örneğin Remzi’nin arabasının şeklinin biraz uzay aracını, biraz gülen bir dev balığı, biraz sevimli bir köpeği andırıyor olması, tekerlerinin uçak tekerini, tavanın kokpiti andırıyor olması resim yönünden kitaba yaratıcılık katmıştır. Kitabın genel olarak gerçeküstücülük yaklaşımını esas aldığı, yaratıcılığı desteklediği görülmektedir.

Resimlerde de bu durum hissedilmekte ve etkisini göstermektedir. Kitapta karakterlerin genelde hayvanlardan seçilmesi ve direk ilgili hayvanın şeklinin resmedilmesi ile oluşması, geri kalan karakterlerin de insan dışı varlıkların şekline esinlenerek ya da doğrudan o varlıkların şekliyle aynı olacak şekilde özgün bir katkı ile resmedilmesi, kitabın başlı başına gerçeküstücülük ve yaratıcılık özellikleri taşıdığı gösterir. Örneğin “Fil Necati” adlı karakter, ön kapaktaki resimde adı gibi bir fil şeklinde tasvir edilerek çizilmiştir. Diğer sayfalardaki resminde olduğu gibi kapak resminde de görüldüğü üzere Necati’nin fil hortumuna sahip olması, fil gibi uzun ve büyük kulaklarının olması hayvansal özellikler taşıdığı göstermektedir. Bununla birlikte yine kapak resminde bir büyüteci tutup bir gözünü kısıp bakması, bir insan gibi ellerinin olması, kitap içindeki diğer resimlerden de anlaşıldığı üzere Fil Necati’nin ellerini kullanması, insansı bıyık ve kaşlara sahip olması, şapkasının, yelek, pantolon gibi elbise ve aksesuarlarının olması insana ait özellikler taşıdığı da göstermektedir. Bu gibi resimler kitabı okuyan çocuklarda yaratıcı düşünme becerisinin gelişmesini desteklemekte, kitabın akıcılığını artırırken metinlerin hafızada kalıcı olarak yer etmesini sağlamaktadır. Bu bakımdan, İlhan’ın (1994: 29) kitap resimleri ile ilgili belirttiği “Kitaptaki, resimler çocuğun merakını uyandıracak şekilde olmalıdır.” görüşüyle bu kitabın resimleri örtüşmekte ve Mor Bir Fil Gördüm Sanki isimli kitap, çocukların dikkatini çekecek okuma teşviki sağlayacak, kitap okuma alışkanlıklarını pekiştirecek özelliktedir.

2. Konuya İlişkin Bulgular

Çocuğu, bir metnin anlamına çeken, çocuğun kitapla ilişkisini sağlayan konudur (Sever, 2003: 110). Çocuk kitaplarında geçen konuların çocukların güncel hayatı ile ilişkili ve ilgisini çekecek, beğenisini toplayacak özellikte olması gerekir (Yalçın & Aytaş, 2005: 110). Konu

çocuklara özgü olmaz ise çocuğun ilgi ve ihtiyaçları ile bağdaşmaz ise kitabın/metnin çocuk açısından bir önemi olmaz (Sever, 2003: 110).

Mor Bir Fil Gördüm Sanki adlı çocuk kitabı; Acayip Bir Gezegen, Hızlı Tren, Prens Balık ve Güzellik Başa Bela adlarını taşıyan dört ayrı resimli hikâyeden oluşmaktadır. Bu tarz resimli hikâyeler, çocuklar tarafından çok sevilmetedir. Çünkü bu türdeki yayınlar çocukların macera arzularına hitap etmekte, çocukların anlayabileceği sadelikte tek bir nedeni ve sonucu olan olayları konu edinmekte, çocukların seveceği şekilde çabuk neticelenen olayları işlemekte dolayısıyla da kolay okunmakta ve okuması olmayan çocuklara bile resimlerle birçok şeyi anlatabilmekte, kodlanan yazı, bilgi ve iletinin beyinde hızlı anlaşılması sağlanmaktadır (Yalçın & Aytas, 2005: 174). Türü her ne olursa olsun çocuk edebiyatı türlerinin konuları yalın ve anlaşılır olandan karmaşığa; somuttan da soyuta doğru belirli bir sıra düzeninde işlenmelidir (Sever, 2003: 113). Bu kitaptaki 4 hikâyeye de konu bakımından burada bahsedilen özellikleri taşımaktadır. Ayrıca bu kitaptaki hikâyelerde Sever, (2003: 119)’in bahsettiği; çocuk edebiyatı açısından oldukça önemli olan okurun merak duygusunu canlı tutan çatışmalara sık olarak yer verilmiştir. Çocukların, Kral Şakir serisi ile ilgili yapıtlara dair “maceracı, eğlenceli, komik” şeklindeki görüşleri de bu bulguyu destekler niteliktedir (Cerrah Özsevgeç ve Saka, 2018: 729).

Tablo 1.

Konu İle İlgili Özellikler (Karatay, 2011)

(Evet: E Hayır: H)	Acayip Bir Gezegen	Hızlı Tren	Prens Balık	Güzellik Başa Bela
Kitapta işlenen konu çocukların hoşlandığı, sevdiği türden mi?				
Anlatıda sürekli aksiyon var, hikâyeye akıcı mı?				
Kurgu benzerlerinden farklı, orijinal ve yeni mi?				
Konu akla yatkın ve inandırıcı mı?				
Olaylara giriş mahiyetinde bir ön hazırlık (masallardaki döşeme bölümü gibi) yapılmış mı?				
Anlatılan olaylar, sebep-sonuç; sonuç-sebebe ilişkilerine dayanıyor, konu mantıklı bir olay örgüsü ile gelişiyor mu?				
Kurgu iyi yapılandırılmış, olaylar fark edilebilir dönüm noktaları ile gelişiyor mu?				

Tablo 1’de görüldüğü üzere konuya ilişkin bulgular aşağıda ayrıntılarda anlatıldığı gibi konun özelliği bakımından da genel olarak çocuğa görelik açısından uygun özelliktedir.

2.1. Acayip Bir Gezegen adlı hikâyenin konusuna ilişkin bulgular

Hikâyelerin ilki kişi-kişi çatışması şeklindeki bir giriş ile başlar.

“Ohhbee... Sonunda başardım, işte... Arkadaşlar aylardır size ulaşmaya çalışıyorum ama bu Şakir ve ailesini bir türlü devre dışı bırakamadım... O kadar atom parçaladım, binlerce kilo radyasyon ayıkladım, tencereler dolusu uranyum sarma yaptım, dakikada 300 terlik atabilen robot bile icat ettim. Ama ne kadar olağanüstü bir bilim adamı olsanız da gücünü ve zekânız herkese yetmiyor işte... Bu aileyle baş edemedim...”

Ben kim miyim? Biliyorsunuz aslında, aşağı yukarı her macerada karşınıza çıkıyorum. Ben Mirket, Profesör Mirket arkadaşlar...

En başından beri yalvarıp duruyorum, ne olur bir hikâyeyi de ben anlatayım diye... Yok, olmazmış, çocuklar Şakir'e alışkınmış, hadi Fil Necati neyseymiş ama ben anlatamazmışım. Niye anlatamayayım? Bal gibi de anlatırım, "Hem çocuklar da azıcık bilimsel kavramlarla tanışırlar." dedim ama kimse beni dinlemedi, kendileri çalıp oynamaya devam ettiler.

Tabii ben kenarda kalmış biri olmaya asla razı gelemedim. Hemen bir plan yaptım ve başarıya ulaşması için aylarca çalıştım. Bilimle uğraşmak böyle bir şeydir" (21-22).

"Acayip Bir Gezegen" adını taşıyan ilk hikâye, Bilim Kurgu özelliği taşımakta olup Mirket isimli bilime meraklı bir karakterin ağzıyla anlatılmaktadır. Hikâyede bilime meraklı olan Profesör Mirket, yarısı kalp yarısı beyin şeklinde yeni bir gezegen keşfeder ve kendi icadı olan konuşan bavulunu da yanına alıp gezegene ulaşır. Gezegenin yarısında Beyin diğer yarısında Kalp isimli canlıların yaşadığını gören Profesör Mirket, gezegende Beyin adlı canlıların yaşadığı kısma inebilmiştir. Gezegene ayak bastıktan sonra bir müddet onları gizlice izleyen Mirket, bir süre sonra onlar tarafından fark edilir. Beyinler, onun Kalpler tarafından gönderilmiş bir ajan olduğunu düşünerek onu hapse atarlar. O da konuşan bavulunun gelirken getirdiği daha evvel kendisi tarafından üretilmiş cihaz aracılığıyla arkadaşları Fil Necati, Şakir ve Remzi'ye ulaşır. Bu arkadaşları da gezegenin Kalp kısmına inebilmiştir. Hikâye sonunda gezegeni bekleyen tehlikeden kurtarmak için bir Kalp ile Beyinlerin liderini tesadüfen bir araya getiren Mirket ve arkadaşları, onların birlikte hareket etmesini sağlarlar ve onlar da atalarından kalma bir yöntem ile bu birlik sayesinde gezegenlerinin kurtulmasını sağlar. Özetle hikâyede aynı gezegende ayrı noktalarda yaşayan ve aralarında husumet bulunan Beyin ve Kalp adlı birbiriyle küs iki ayrı yerli grubun gezegene doğru yaklaşan tehlikenin karşısında, küslüğü bir kenara bırakıp bu tehlikeye karşı birlikte hareket etmesi ile tehlikeyi bertaraf etmesi işlenmektedir.

Hikâyede, gezegene doğru yaklaşarak her iki kesimin de can güvenliğini tehdit eden bir gök taşı düşmesi tehlikesine karşı iki küs grubun birlikte hareket ederek tehlikeyi bertaraf etmesi, kitabı okuyan çocuklara hayatta meydana gelebilecek olumsuzlukların başka bir kişi ile birlikte hareket edip üstesinden gelinebileceği anlatılmaktadır. Çocuk kitaplarında bulunması gereken konu özelliklerini ele alan Yalçın & Aytaş, (2005: 46)'ın; "Çocuk kitaplarında konuların ele alınışında onların güvenlerini artırıcı, geleceğe ümitle bakmalarını sağlayıcı, insan ve tabiat sevgisi gibi değerleri pekiştirici inançlara yer verilmelidir." ifadesiyle umutsuzluğa kapılmadan birlik, beraberlik içinde dayanışmayı sağlama ile alakalı kitaptaki bu durum örtüşmekte ve bu kitapta değinilen bu gibi konuların çocuklar açısından uygun olduğu görülmektedir. Kitapta geçen aynı hikâyede çocukların dikkatini çeken teknolojik, ilginç ve macera dolu gelişmelerin konu edinmesi de kitabın konu açısından çocuğa görelilik yönünden uygun olduğunu göstermektedir. Zira; Sever (2003: 110-11) ve Yalçın & Aytaş'a (2005: 46) göre; çocuk edebiyatında konu seçiminde dikkat edilecek hususların başında çocuklar için seçilen konuların gündelik hayattan ilişkili olması gerekir. Ancak bu ilişki sıradan bir özellik taşımamalıdır.

Nitekim; Sever'e (2003:111) göre, "Çocuklar, yaşantılarından ne denli memnun olurlarsa olsunlar, öyküde anlatılanın kendi yaşamlarından daha heyecan verici olmasını bekler." Bu açıdan çocuk kitaplarının günlük hayattan kopmadan sıradan olay ve durumların dışındaki konulara da değinmesi gerekir. Mor Bir Fil Gördüm Sanki isimli kitap da doğrudan bu özelliği taşımaktadır. Kitapta bilim meraklısı bir insanın evde otururken teleskopuyla yaptığı incelemeden başlayan serüvenini konu edinen "Acayip Bir Gezegen" adlı hikâyeye, hem gündelik hayattan önemli paylaşımlar sunmakta hem de fantastik öğelerle çocuklara heyecan verici, bilim merakı uyandırıcı gezegenler arası seyahati ve macerayı anlatmaktadır. Hikâye, gündelik hayatın içindeki birtakım ritüellerin yanında çocuklar açısından dikkat çekici ve bilimi sevdirecek olayları da konu

edinmektedir. Yine bilhassa bu hikâyede çeşitli buluşlar ve bilimsel olaylar, çocuğa bilimi sevdirecek, çocukta bilimsel bir merak uyanacak biçimde yer etmektedir.

Bunun yanında kitapta geçen hikâyelerde evrensel ahlak değerlerine uygun olarak birlik ve beraberliğin, yardımlaşmanın, iyiliğin konu ediniyor olması, çocuklar için kitabın konu açısından uygun olduğunu gösterir. Çünkü çocuk kitaplarında konu olarak özellikle sevgi, yardımlaşma ve dayanışma, barış ve dostluk gibi değerlerin yer etmesi beklenir (Sever, 2003: 112-113). “Acayip Bir Gezegen” adlı hikâyeye de konu bakımından bu değerleri içermektedir.

2.2. Hızlı Tren adlı hikâyenin konusuna ilişkin bulgular

“Hızlı Tren” adlı ikinci hikâyeye ise Şakir isimli karakterin dilinden anlatılır. Bu hikâyede de Şakir, bir reklam ilanında gördüğü gelmiş geçmiş en hızlı treni görmek üzere Fil Necati ve kendi babası ile lunaparka gider. Hızlı treni görmek ve ona binmek üzere lunaparka giden ekip parası yetmediği için bu trene binemez. Kral Şakir, babası Remzi ve Fil Necati, o an Tanju ile karşılaşır. Tanju onları o trenden daha hızlı gidebilen bir trene bindirebileceğini söyler. Üstelik bunu sadece bir gofret karşılığında yapar. Tanju, onları o bahsettiği trenin yanına götürür, Tanju’nun arkadaşı Rakun Gürol adlı bir makinist, onları karşılar ve onun hız makinesi dediği trene binerler. Tren o kadar hızlı gider ki birden kendilerini uzayda bulurlar. Hatta o kadar hızlı gitmişlerdir ki zamanın da çok gerisine dinazorların, mamutların yaşadığı geçmiş bir zamana ulaşırlar. Bir dinazor yollarını keser, onları yemek isterken bu defa da bir mamut çıkar ve dinozoru tuzak kurup bir çukura düşürür. Dinazor çukurdan çıkmaya çalışırken Mamut kitabın meraklı seyahatlerini kurtarır ve onları kendi yaşadığı mağaraya götürür. Fil Necati mamutu dedesi zannederek çok duygulanır. Mamut, ateş yakmak için uğraşırken Fil Necati’nin cebinden getirdiği çakmakla ateşi yakması mamutun da ona karşı sevgi beslemesini sağlar. Ancak oradan kurtulmaları ve evlerine dönmeleri de gerektiğinden geçmiş zamanda kendi mahallelerine geldiklerini anladıklarında oradaki asırlık olduğunu düşündükleri ağaçlara, taşlara her yere “Mirket bizi kurtar.” diye yazılar yazarlar. Mirket de onları bu yazılar aracılığıyla aldığı haber ile kurtarır. Ancak farkında olmadan eski çağdan mamutu da getirmişlerdir. Bunun doğanın dengesini bozacağını düşünerek mamutu geri göndermenin yolunu arar ve bulurlar. Hikâyeye, Fil Necati’nin çakmağını mamut da unuttuğunu söylemesi ile sona erer.

Hikâyeye, konu bakımından bir çocuğun günlük hayatında yer edebilecek olan mahalle, lunapark, hızlı tren gibi yer, mekân ve araçların etrafında gelişmekte olup aynı zamanda da fantastik kurgu ile çocuğun ilgisini çekecek gerçeküstülikle sürer. Örneğin hikâyede dinazor, mamut gibi canlıların yer etmesi, geçmiş zamana yolculuğun konu edinmesi çocuklar açısından merak uyandırıcı konuların işlendiğinin göstergesidir. Bu açıdan, Sever, (2003: 110-111) ve Yalçın & Aytaş’ın (2005: 46) belirttiği gibi bu hikâyede de gündelik olayların farklı bir heyecan ile konu edinmiş olduğu görülür. Dolayısıyla kitabın konu açısından bu yönüyle de çocuklar için uygun özellikler taşıdığı görülmektedir.

2.3. Prens Balık adlı hikâyenin konusuna ilişkin bulgular

Kitaptaki üçüncü hikâyeye olan “Prens Balık” isimli hikâyede ise Şakir isimli karakterle babası Remzi ve arkadaşları Necati’nin balık tutmak üzere bir kayıkçıdan kiraladıkları kayıkla denize açılıp denizde yaşadıkları macera anlatılır. Denizde acıkan Necati’nin denizden olta ile uzatılan bir lahmacunu almaya çalışırken denizin dibinde yaşayan bir balık kabilesi tarafından arkadaşlarıyla ele geçirilmeleri ve bu kabilenin Kralı olan balığın kaybolan çocuğu Prens Balık Memo’nun kurtarılması karşılığında serbest bırakılmaları ile ilgili sürecin anlatıldığı hikâyeye, okuyucu çocukların empati kurmalarını sağlayan önemli bir serüvendir.

Konu yine kitabın ilk iki hikâyesinde olduğu gibi gündelik hayattan seçilmiştir. Başta güncel hayatta yer alan balık tutma gibi sıradan bir hobi ile ilgili eylemi içeren konu yine fantastik bir kurgu ile yalın ve anlaşılır olandan karmaşığa doğru ilerletilerek su altındaki gerçeküstü bir yaşamı, diyalogları işlemiştir. Bu açıdan bu konunun da çocuğa göre uygun olacağını söylemek

mümkündür. Çocuklar karın yağması, güneşin doğuşu, rüzgârın esmesi gibi doğa olaylarının gelişme süreçlerini merak eder ve korkutucu olmayan gerçeküstü olayları da zevkle, merakla dinlerler (Sever, 2003:113). Bu açıdan bu hikâyenin önce denizi, sonra sırasıyla deniz üstü ve çevresindeki yaşamı; kayıkla suya açılmayı ve ardından da yalından karmaşığa ilkesi gereğince su altı yaşamı ve gerçeküstü bir şekilde balıkların konuşmasını, deniz altındaki canlıların yaşantılarını işliyor olması konu açısından kitabın, çocuklar için uygun özellikler taşıdığını ortaya koyar.

2.4. Güzellik Başa Bela adlı hikâyenin konusuna ilişkin bulgular

“Güzellik Başa Bela” başlıklı dördüncü ve son hikâye ise Şakir’in annesi Kadriye ile ilgilidir. Hikâyede Kadriye, kuaföre saçını yaptırmaya gider. Ancak saçı oldukça komik bir hal alır. Kadriye’nin Kuaförü Metin, farklı bir model denemiş ama bu model Kadriye’nin istediği gibi olmamıştır. Sonuçta saçı oldukça kötü olmuştur. Çevresinde bulunan kişilerden başta oğlu Şakir, kocası Remzi ve kızı Canan, onun üzülmemesi için bu durumu belli etmemeye çalışırlar ancak ne kadar çaba sarf etseler de Fil Necati’nin ve sokaktaki insanların tepkilerine mâni olamazlar ve Kadriye özellikle Necati’nin tepkisiyle vaziyeti anlayıp duruma üzülür ve saçının durumundan ötürü ağlar. Ardından Kadriye, yeniden Kuaför Metin’e gider. Saçını düzeltmesini ister. Bu defa da saçı çok güzel olur ancak değişik bir canavara dönüşerek etraftaki her nesneyi hatta insanları bile yutar. Hikâyenin konusu, bu hadise etrafında şekillenir.

Hikâyede okuru heyecanlandıracak, okurun konuya odaklanmasını sağlayacak kişi-kişi çatışmasına ve sürpriz olaylara belirli bir anlatım düzeni içinde; somuttan, soyuta, yalından karmaşığa doğru bir anlatım dâhilinde yer verilmiştir. Sever’in, (2003: 119) bahsettiği; gerilim ve merak duygusunun okuru kitaba bağlaması ile ilgili hususa burada da rastlanmaktadır. Bu hikâyede sıkça kişi-kişi çatışması yaşanmaktadır. Bu da okurun zihninde; “Acaba ne olacak?” sorusunu özellikle karakterle ilgili “Acaba nasıl bir tepki verecek” sorusunu uyandırmaktadır. Metindeki şu kısımlar buna örnek olarak gösterilebilir; “Metin Ağabey, hatasını telafi etmek istiyormuş. Anneme yepyeni bir saç yapacaktı, muhteşem olacaktı. Üstelik hiç para almayacaktı. Bana kalsa bu kuaföre bir daha asla kendimi emanet etmezdim, ama annem farklı düşünüyor” (s. 186) ve “İşte böyle anlarda kız kardeşimin kendini bilgiye. Öğrenmeye, araştırmaya adanmış olmasıyla çok gurur duyuyorum. İyi ki anneme çekmemiş. Bütün gün kuaförlerde, giyim mağazalarında, makyaj malzemelerinin peşinde gezse hapi yutmuştuk. Bundan sonraki bütün hayatımı onun depresyonlarını geçirmesine harcamam gerekebilirdi” (s. 188-189).

Ayrıca adeta okuyucu açısından bir sürpriz gibi olan hikâyedeki Kadriye isimli karakterin saçını düzeltmeye düzelttikten sonra ayrıca yaşadığı sıra dışı durum ve olaylar, okurun ciddi anlamda dikkatini çekmekte ve çocukları merak akabinde de büyük bir istek ile birlikte okumaya sevk etmektedir. Mesela hikâyede saçın birçok nesneyi ve insanları içine çekmesi beklenmedik gerçek üstü bir gelişmedir. Bu açıdan bu hikâyenin konusu, Tuğrul & Feyman’dan aktaran Karatay’ın (2011) çocuk kitaplarıyla ilgili belirttiği “şaşırtıcı sürprizler içermelidir.” ifadesi ile de doğrudan örtüşmekte nihayetinde konu bakımından bu kitap çocuğa görelilik açısından uygun görülmektedir.

Gelişim düzeylerine bağlı olarak çocukların kitaplarda aradıkları konulara dair ilgileri birbirinden farklılık göstermekte olup bu kitabın okur kitlesini kapsayan 9-12 yaş grubundaki çocuklar da macera, mizah, gezi ve fantastik konularına daha meraklıdır (Karatay, 2011: 97). Bu hikâyede de kitabın genelinde olduğu gibi fantastik tema hâkimdir. Yine hem gezi hem mizah hem de gerçek üstülük yoğunlukla görülmektedir. Dolayısıyla 9-12 yaş grubundaki çocuklara göre kitabın konu yönünden de uygun olduğu görülür.

3. İletilere İlişkin Bulgular

İleti, metnin ana düşüncesi; yazarın metinde ulaşmak istediği amaç olarak ifade edilebilir (Karatay, 2011:107). Mor Bir Fil Gördüm Sanki adlı kitap, pedagojik bir kaygıyla yazılmadığından,

zaten MEB tarafından da tavsiye edilmiş bir kitap olmadığından ve herhangi bir akademik bilim kurulunun kontrolünden geçmediğinden sistematik bir ileti alt yapısına haiz değildir. Bunun yanında daha çok güldürmek, eğlendirmek amaçlı yazıldığı anlaşılan kitabın, sosyal öğrenme gibi dolaylı öğreticilik yanı da yok değildir. Bu husus kitabın örtük iletilerinden anlaşılmaktadır.

Kitapta geçen “Acayip Bir Gezegen” adlı hikâyede verilen baskın ileti, başarının temelinde birlikte hareket etme ve takım ruhu olduğudur. Hikâyede birbirinden farklı varlıkların, yaşadıkları gezegende karşılaştıkları bir tehlike durumunda farklılıklarını bir kenara atıp ortak noktalarda buluşmaları ve ancak bu şekilde bir takım ruhu ile hareket edince ortak tehlikeyi bertaraf etmiş olmaları, birlik ve beraberliğin, takım ruhunun önemi gibi konulara dair önemli bir iletiyi içermektedir. Hikâyede iletiler, genelde hissettirme yoluyla örtük ileti şeklinde verilmekteyse de Şakir’in; “Mantık ve duygular her zaman birlikte çalışmalıdır” (s. 69), sözündeki iletiden de anlaşıldığı gibi doğrudan olarak da verilmektedir. Hikâyenin ana iletisi, mantık ile duygu arasındaki dengenin gözetilmesi gerektiği ve birlik beraberliğin gücü ile ehemmiyetidir. Bunun yanında hikâyeye ileti olarak takım ruhunun ne demek olduğunu, önyargılı olmanın zararlarını, bir işi başarmak için inanmak gerektiğini, yardımseverliğin manevi güzelliğini, değerlerin işlevini ve farklılıklara saygı göstermenin önemini de aktarmaktadır. Hikâyede olay sonunda Mirket’in “Birlikte başardık sonuçta, arkadaşlarıma sarılmak istedim” (s. 71). demesi, kriz anında Şakir’in; “Neden kalp ve beyin olarak bir takım halinde çalışmıyorsunuz ki” demesi (s. 68) ve akabinde bu ifadeyi destekleyici şekilde Mirket’in “Seviyorum bu çocuğu, çok akıllı...” (s. 68). diyerek Şakir’i takım olmayı teşvik eden sözünden ötürü taltif etmesi vb. ifadeler hikâyeye iletisinin, birlik ve beraberliği teşvik edici olduğunu göstermektedir. Yardımseverlik ile ilgili de Mirket’in; “Bizim yardımsever Kalp kardeş de üzerine düşeni yaptı” (s. 69). diyerek yardımseverliği taltif ve dolayısıyla teşvik etmesi de okuyucuya yine örtük ileti ulaştırmaktadır.

Kitaptaki diğer bir ileti ise Hızlı Tren adlı hikâyedeki; Dil çıkarmanın, uygun olmadığını, sinir bozucu olduğunu anlatan Şakir’in ifadeleridir. Alay etmenin güzel bir şey olmadığı ve nezaket kurallarının önemli olduğunu anlatılmak istendiği bu ifadeler, bu açıdan örtük ileti değerindeki iletilere örnektir. Yine; Prens Balık adlı hikâyedeki ileti de kişinin en mutlu olacağı yerin ailesinin yanı olduğu, şöhretin insanı mutlu edemeyeceği, şöhrete ulaşmanın mühim olmadığı ile ilgili örtük iletidir.

Kitapta geçen hikâyelerden; “Güzellik Başa Bela” adlı hikâyede de Kadriye’nin önce kötü görünen istediği gibi olmayan saçı üzerinden okura örtük ileti gönderilmektedir; Bir annenin, bir kadının ya da sevilen bir kişinin üzülmemesi, rencide olmaması için başta evladı olmak üzere çevresinde onu sevenlerin gayreti üzerinden okuyucuya bir insanı mutlu etmek için gerektiğinde bazı gerçeklerin açıkça söylenmeyebileceği, her şeyi yüze vurmanın doğru olmayabileceği, karşıdaki insanı kıracak gereksiz konuşmaların yapılmaması gerektiği yönünde mesajlar verilmektedir. Fil Necati ve mahalledeki diğer karakterler üzerinden de insanların bazı konularda empati yapmamasının ve üzerlerine vazife olmayan konularda düşünmeden açık yorumlar yapmasının, olur olmaz yerlerde anlamsız konuşmalar yapmasının kısacası patavatsızlığının neticesinde de diğer bir insanın üzülebileceği ile ilgili de mesaj verilmektedir.

Bu açıdan bakıldığında Mor Bir Fil Gördüm Sanki adlı kitaptaki iletilerin, evrensel değerlerden sevgi, empati, yardımlaşma, birlik ve beraberlik, saygı ve benzeri konuları içeriyor olmasının bu kitabın ileti bakımından çocuğa görelilik prensipleri ile uyumlu olduğunu göstermektedir.

4. Karaktere İlişkin Bulgular

Kitaptaki karakterler genel olarak çocuklar açısından ilgi çekici ve merak uyandırıcı özellikler taşımaktadır. Bu durum, öğrencilerin kitaba bağlanması kitap okuma alışkanlığını artırması açısından oldukça önemlidir. Karatay’a (2011) göre; “Çocuğun kitaptaki olumlu karakterle özdeşleşmesi, bütünleşmesi, anlatının içine girebilmesi için, yazarın eserde betimlediği

karakterin inandırıcı, güvenilir, günlük yaşamdaki kadar gerçekçi ve çocukla aynı yaş düzeyinden olması gerekir.” Bu kitaba bakıldığında ise yazar çocuklara gerçek hayatta uzak olan hayvanlardan esinlenerek karakterler oluşturmuştur. Ancak öyle ki buna rağmen karakterlerin büründüğü rol itibarıyla ve insanlara ait bazı özelliklerin onlara yüklenmesi suretiyle çocuklara yaklaştırıldığı, çocukların o karakterlerle özdeşleştirildiği görülmektedir. Örneğin; kitaptaki Mirket isimli karakter, çizimlerden de anlaşıldığı üzere kendi türünün adını taşıyan kuyruksürengiller familyasından et obur memeli bir hayvandır. Bu tür, gerçek hayatta okuyucu çocukların pek tanımadığı bilmediği onlara çok uzak etçil bir türdür. Ancak kitaptaki Mirket adlı karakter bilim adamı özelliği ile ön plana çıkmıştır.

Konuşan bavul, başta olmak üzere birçok icadı olan bu profesör buluşlarını ihtiyaca göre programlama özelliğine de sahiptir. Böylece hem yaptıkları ile çocukların ilgisini çekecek özellikte hem de hayatın içinden seçilmiş bir profesör olarak ulaşılabılır özelliktedir. Çünkü yaşantısı ile insanlara ait özellikler taşımaktadır. Aynı şekilde kitaptaki Fil Necati adlı karakter, neticede çocuklara gerçek hayatta en uzak hayvanlardan biri olan bir Fil’den esinlenerek ortaya konmuştur. Ancak karakterin, ismi ve yaşantısı ile insanlara ait özellikler taşıyor olması, sempatik bir insan izlenimi veriyor olması, okuyucunun kendini karaktere yakın hissetmesini sağlayacaktır. Yaş olarak da karakterler arasında Kral Şakir gibi okuyucuların yaşına yakın çocuk karakterlerin ve Fil Necati gibi çocuk ruhlu karakterlerin de yer etmesi bu durumu pekiştirmektedir.

Aynı şekilde, kitaptaki karakterlerin de çocukların gerçek yaşamındaki gibi anne-babalarının, bir aile yaşantısının, mahalle, sokak yaşantısının, komşuluk, arkadaşlık münasebetleri gibi çeşitli insani ilişkilerinin olması, insanlara ait üstlendikleri baba, anne, arkadaş, kardeş, komşu, kuaför vb. rolleri üstlenmesi okuyucu çocukların karakterlere kendilerini pek yakın hissetmesini sağlayacaktır. Bu yönüyle kitabın karakter yönünden Karatay’ın (2011:99) belirttiği; “Çocuk kitaplarında tasvir edilen karakterler, ikna edici olmaları için gerçekçi bir şekilde betimlenmeli ve kapı komşumuz kadar hayattan olmalıdır.” ilkesi ile örtüşebilmektedir. Hatta; Mor Bir Fil Gördüm Sanki adlı bu kitapta karakterler, yüklendikleri misyon ve kişilik özellikleri ile bazen bir hayvan karakteri ile adlandırılıp resmedildiklerini dahi unutturmakta, okuyucuya kendilerini o kadar yakın hissettirmektedirler ki okuyucularda onların sanki kendi hayatlarından seçilmiş olduğu hissini uyandırmaktadır. Bu bulguya kitabın internet satış sitelerindeki okuyucu yorumları kısımlarından da ulaşılmaktadır (hepsiburada.com, 2020, kitapyardu.com, 2020).

Kitapta karakterlerin hayvanlardan seçilmesi (*Kral Şakir-aslan, Şakir’in babası Remzi-aslan, annesi Kadriye-kedi, kız kardeşi Canan-kedi, arkadaşı Mirket-mirket vb.*) hemen hepsine insana ait özelliklerin yüklenmesi, çocukta yaratıcılığın, hayal dünyasının, empati duygusunun gelişmesini sağlayabilecektir. Böylelikle çocuklar, kendilerini bir yandan karakterlere yakın hissedip kendilerine doğru davranışları rol model alabilecekken bir yandan da karakterlerin gerçeküstülüğü sayesinde hayal dünyalarını ve yaratıcılıklarını da geliştirebileceklerdir. Kitapta karakterlere, hayvanlara ait fiziksel özelliklerin, insana ait fiziksel ve duygusal özellikler ile gerçek üstü şekilde bazı fantastik özelliklerin harmanlanarak eklenmesi özgün ve yaratıcı kahramanlar meydana getirmiştir. Ortaya çıkan bu birleşim, gerek şekilsel özellikler bakımından gerekse de insana özgü kişilik özellikleri bakımından çocuğun dikkatini iyice çekip karakterle bir iletişim içine girmesini sağlayacak, bir nevi çocuğu hikâyenin içine çekecek niteliktedir. Örneğin filin hortumunun olması ama gerçeküstülükle filin mor olması ve bunun yanında filin isminin Necati olması, konuşması hatta oldukça sempatik, şakacı olması gibi... Bundan olacak ki Kral Şakir serisi ile ilgili çocuk edebiyatı ürünlerindeki karakterlerden çocukların en çok ilgi duydukları hatta kendi ifadeleri ile bayıldıklarını söyledikleri karakter Fil Necati’dir (Karayel, 2018: 1). Bu sayede kendini hikâyenin içinde hissedilen çocukların empati yoluyla bir başka canlıyı, insanı, kendi dışındaki tüm dünyayı anlamaya tanımaya çalışmasının önü açılmaktadır.

Kitaptaki hikâyelerin hemen hepsinde karakterler Karatay’ın, (2011: 99) belirttiği; “iyiliğin kazanması için mücadele eden karakter” prensibi ile de uyumludur.

Karatay'ın (2011: 100); "Çocuklar kendilerine bu kahramanları örnek aldıkları, karakterlerle kendilerini özdeşleştirdikleri için, karakterlerin taşınması gereken bazı özellikler vardır" cümlesinde ifade ettiği gibi Mor Bir Fil Gördüm Sanki isimli kitapta yer eden karakterlerde tablo 2'de görüldüğü gibi bazı önemli özellikler bulunmaktadır. Bu da bu kitabın karakterler açısından çocuğa görelik konusunda uygun özelliklere sahip olduğunu gösterir. Kitaptaki ana karakterlerle ilgili özelliklere dair bulgular tablo 2'de anlatılmaktadır.

Tablo 2.

Ana Karakterler İle İlgili Özellikler (Karatay, 2011:101-102)

(Evet: E Hayır: H Kısmen: K)	Şakir	Remzi	Fil Necati	Canan	Kadriye	Mirket
Evrensel ve ahlaki değerlere saygılı olmalı						
İyiliğin ve doğruluğun savunucusu olmalı,						
Barış yanlısı olmalı						
Çevrenin ve kültürel değerlerin koruyucusu olmalı						
Adil						
Çalışkan ve özverili						
Yardımsaver						
Bilime Meraklı/Öğrenmeyi seven ya da destekleyen						
Yazar, karakterleri duruma göre farklı tekniklerle tanıtabilmiş mi?						
Karakterler gerçek yasadaki gibi tatminkâr ve inandırıcı mı?						
Hikâyede karakterlerin güçlü ve zayıf yönleri kolaylıkla görülebiliyor mu?						
Hikâyede sıra dışı karakterlere de yer verilmiş mi?						
Hikâyeye devam ederken gelişen ya da büyüyen bir karaktere yer verilmiş mi?						

Tablo 2'de görüldüğü gibi kitaptaki ana karakterler önemli ölçüde eğitim ilkelerine ve evrensel değerlere uygun olarak ortaya çıkarılmıştır. Kitap bu yönüyle çocuğa görelik açısından olumlu yönde hassasiyet taşımaktadır.

Kitapta ana karakter dışında konuşan bavul gibi kitapta ilk bölümde bahsi geçen yarı kalp, yarı beyin şeklindeki gezegen, gezegende yaşayan beyinler, beyinlerin konuşurulması gibi fantastik durum ve öğelerle anılan yan karakterler de, kitabı okuyan çocukların hayal dünyasını geliştirmekte fayda sağlayacak ve alışılmışın dışında düşünme alışkanlığı kazanmalarına destek olacaktır. Yine bu ve bu gibi hususlar, kitabın yaratıcılığını ortaya koymaktadır. Kitabın genelinde de yer alan bu gibi durumlar, çocukların farklı bakış açıları kazanmaları ve yaratıcılıklarını geliştirmelerini sağlama açısından önemlidir.

5. Dil ve Anlatıma İlişkin Bulgular

Çocuk edebiyatında çocuğa göreliğin en belirleyici değişkeni dil ve anlatımdır (Sever, 2003: 136). Çocuk edebiyatını yetişkin edebiyatından ayıran en önemli özellik anlatımın çocuklara göre ayarlanmasıdır (Yalçın & Aytaş, 2005: 47). Bu nedenle genelde çocuklar için yazılan kitaplarda tekerlemelere, sayışmalara, kafiyeli ifadelere, öyküleyici anlatıma yer verilir. Bu kitapta da yer yer sohbet havasında ve öyküleyici dil kullanılmıştır. Bu açıdan kitap çocuklar için akıcı olup onlara göre dikkat çekicidir.

Çocuk kitaplarında kullanılan dilin sade olması, duru, akıcı olması gereksiz tekrarlardan kaçınması ve çocuğun günlük hayatta karşılaşabileceği kelimeleri içermesi, öğrenmesi gereken kelimeleri de yalnızca belirli kelimeler arasından çağrışım tekniği ile çağırması gerekir (Yalçın & Aytaş, 2005: 47). Bu minvalde kitapta örneğin 4. ve 5. sınıf çocukların öğrenebileceği alçakgönüllülük, lokomotif, makinist, gaz maskesi, gezegen, galaksi, meteor, uzay, fanus, muhafız gibi kelimelerin bulunması ve örneğin kavram olarak kömürle çalışan makine sisteminin sezdirilerek anlatılmaya/öğretilmeye çalışılması gibi bazı sistemlerin, varlıkların sezdirilerek anlatılması kitabın, dil ve anlatım yönünden çocuğa görelilik konusunda olumlu yanlarının olduğunu göstermektedir (s. 71, 86, 88, 89, 137, 142). Kitabın özellikle içinde yer alan resimlerinin yanındaki metinlerde gereksiz tekrarlara yer verilmesi ise dil ve anlatım yönünden çocuğa görelilik konusunda kitabın olumsuz yanlarının olduğunu da gösterir. Şöyle ki; kitapta resimlerin yanında yer alan genelde diyaloglara dair büyük harfli kelimelerden oluşan küçük metinler bulunmaktadır. Bu metinler, genelde ana metinlerin tekrarı mahiyetindedir. İkinci hikâyeden itibaren bu durum biraz değişmiş olup resim yanındaki kısa ifadelerle bakıldığında, tekrardan biraz kaçınıldığı zaman zaman bu ifadelerin daha çok pekiştirici, özetleyici kısa cümleler halini aldığı görülmektedir.

Ancak buna rağmen her ne kadar bazı metinlerde bu diyalog cümleleri pekiştirici ve/veya özetleyici olarak kısaltılmış biçimde verilse de yine ana metinde anlatılmak istenen manayla ilgili olduğundan tekrara yol açan bu durumun, özellikle ilk hikâyedeki haliyle doğrudan aynı cümleler/ifadelerle yapılan tekrarın okuyucuyu sıkabileceği düşünülmektedir. Oysa kitabın akıcılığını olumsuz yönden etkileyen bu tekrarların yerine, ikinci hikâyeden itibaren yer yer görüldüğü gibi çizgi romanlardaki gibi en azından ana metindeki diyalogların oradan alınıp doğrudan bu resimlerin yanında verilmesi akıcılığı da destekleyebilir. Resim yanında yer alan metnin içindeki özellikle diyaloglar başta olmak üzere bazı konuları tekrar eden bu kısa ifadelerin kitabın tamamını okumak istemeyenler için kısmen özet niteliğinde özelliği de bulunsa da bu ifadeler bu yönüyle de tam olarak özet yerine de geçemediğinden anlamsız kalmaktadır. Çünkü bu ifadeler ana metnin konusunu, mesajını aktarmakta, olay ve durumları aktarmakta oldukça yetersiz kalmaktadır. Kitabın sadece bu bölümlerini okuyanlar, kitaptaki içerik ile ilgili sadece kısıtlı bir genel fikir edinebilir. 179. sayfada da olduğu gibi ana metinle resim yanındaki resim yazısının zaman zaman çeliştiği de hesaba katıldığında kitabın dil ve anlatım yönünden çocuğa görelilik konusunda olumsuz yanlarının olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin sf.179'da ana metinde "Saçların korkunç olmuş Kadriye" derken resim yanındaki yazıda; "Kadriye saçların iğrenç olmuş" yazılmaktadır. Bu durum ilkokul 2. Ve 3. sınıf öğrencisi olan çocuklarda kısmen de olsa kafa karışıklığına yol açabilir.

Mor Bir Fil Gördüm Sanki isimli bu kitapta zaman zaman zayıf anlatımlarla karşılaşılması; kitabın, hitap kitlesi olan ilkokul çağındaki çocukların hazırbulunuşluklarıyla ilgili hassasiyetin dışında kaldığını göstermektedir. Örneğin; "Anneme yepyeni bir saç yapacakmış, muhteşem olacakmış" (s. 186). Cümlesinin esasen Anneme yepyeni bir saç yapacakmış, annemin saçları muhteşem olacakmış." şeklinde olması çocukların anlaması açısından daha yerinde olacaktır. Çünkü gizli nesne kullanımı, ilkokul seviyesindeki çocuklarda anlamayı güçleştirebilir.

Yine zaman zaman çocukların kelimelerin yazılışını/seslendirilişini yanlış öğrenmelerine neden olacak kasıtlı ya da sehven yapılan imla hataları da kitabın çocuğa görelilik açısından sakıncalı yanlarından. Örneğin; muhteşem yerine "muhtişim, muhtişiiiiim" (s. 52, 159) , mükemmel yerine "mikemmel" (s. 75) şeklinde yazılan kelimeler, çocukları yanlışla özendirici özellikler taşımaktadır.

Kitapta yaygın olarak görülen ciddi bir hata da kitabın genelde hitap ettiği yaş kitlesinin anlamakta ve kavramakta zaten zorluk çektiği deyim, ad aktarması ve bazı telaffuzu zor, farklı anlamlarda olup da ses benzerliği dolayısıyla karıştırılan kelimelerin geçtiği cümlelerle ilgili Fil Necati karakterinin yanlış anlamaları üzerinden mizah yapılmasıdır. Burada birçok söz ya da söz

gruplarını yanlış anlayan Fil Necati üzerinden çocuklar güldürölmek istenirken onların kafa karışıklığı yaşamasına neden olunmaktadır.

"Annem masayı siz kaldırın deyince hiçbir sözü dinlemeye hevesli olmayan Necati Ağabey her nedense bunu görev bilip masayı iki ayağından tutup havaya kaldırdı. Masa kaldırmanın o anlama gelmediğini anlatmamız yaklaşık iki saat sürdü. Bu sürede o masa 38 kere kaldırıp kurulabilirdi, ama biz sabırlı bir aileyiz. En imkânsız kişiye en imkânsız şeyi öğretmeyi başarabiliriz, zor olabilir ama pes etmeyiz" (s. 194-195)

Patron denizciye bizimkileri su tankına kapatmasını söylemiş Sirke satılacaklarmış. O ZAMAN SU TANKINA KAPATIN BUNLARI! SİRKE SATARIZ MADEM! Necati ağabey sirk ile sirkeyi birbirine karıştırıp babamı o zaman da sinirlendirmiş. BİZİ SİRKELEMEYECEKLER NECATİ SİRK SATAÇAKLAR. BİR ŞEYİ DE DOĞRU ANLASAN KEŞKE" (s. 147).

Bunu okuyan çocuklar "silkelemek" kelimesinin "sirkelemek" olarak yazılacağını düşünecektir. Ayrıca burada "sirk" sözcüğünün kitabın hitap ettiği yaştaki bazı çocuklar için anlamı bilinmeyen kelimeler arasında yer ettiği de bu duruma eklenince çocuk için içinde bulunulan durum daha da karışacaktır.

Aynı durum deyimlerin aktarımı ile ilgili de söz konusudur;

"Çok güzel konuştun be çocuk, şapka olsa çıkarırım, neyse Remzi'de şapka varmış benim yerime o çıkardı. Fil Necati de bıyığını çekiştiriyordu, şapkası yokmuş, onun yerine bıyık çıkarsa olur muymuş" (s. 69)

"O sırada Tanju ağabey gişenin arkasından çıkıverdi. Bizi çok daha hızlı muhteşem bir trene bindirebilirmiş. Konuşmalarımıza kulak misafiri olmuş. Necati Ağabey'in kulaklar aşırı büyük ya bu cümle dikkatini çekti: Kulakların kendi başlarına misafirlige gidip gidemediklerini sorgulamaya başladı. Kulakları yokken başkasının evine misafirlige giderse ikram edilenleri nasıl yiyecekmiş?

Kulaktan misafir olmazmış, ancak filden olurmuş. Babama "Olmaz Remzi bu soruna bir çözüm bul, kulak misafiri olmaz. Lütfen yasa teklifi verelim, filler misafir olsun. Tamam kulakları da onlarla gelsin." demeye başladı.

Ben trenin derdindeyim, Necati Ağabey mahalledeki teyzelerin yaptığı kurabiyeleri, kekleri kulaklarına kaptırmamanın peşinde... Baktım bir yerlerden ip bulmuş kulaklarını kafasına bağlıyor, iki kurabiye için aklını yitirdi...

Kulaktan nasıl misafir oluyor Remzi? Bence kulaktan misafir olmaz! Anca filden misafir olur. Necati'nin kafası yandı galiba" (s. 79-80-81).

Kitapta anlatım bozukluklarına da sıkça rastlanılmaktadır. Bunlardan bazıları şu şekilde sıralanmıştır;

"Hemen bir plan yaptım ve başarıya ulaşması için aylarca çalıştım" (s. 22).

"Bu arada acı bir hata yapmışız, eve dönmeye sevinirken mamut da küvete atlanmış" (s.111).

"Bir daha tarih öncesine gideriz diye yararlı bilgiler dağarcığıma saklayayım vari, bizim sağımız solumuz belli olmaz" (s.109).

"Her yeni icadımdan önce korktular, sonra faydalarını görünce sevip benimsediler" (s.48).

Bunların dışında genel olarak kitapta birçok yerde imla kuralları ve noktalama işaretlerinin kullanımı ile ilgili hatalar bulunmaktadır. "Patron denizciye bizimkileri su tankına kapatmasını söylemiş Sirke satılacaklarmış" (s.147). "S"nin büyük yazılması çocuklar açısından kafa karışıklığına neden olabilecektir. "Arkadaşlar aylardır size ulaşmaya çalışıyorum ama bu Şakir ve ailesini bir

türlü devre dışı bırakmadım...” (s. 21) cümlesi ile “En başından beri yalvarıp duruyorum, ne olur bir hikâyeyi de ben anlatayım diye...” (s. 22) cümlesinde ve daha birçok yerde geçtiği gibi üç nokta yanlış olarak kullanılmakta ve bu da çocukların yanlış öğrenmesine neden olabilecektir. Bu açıdan kitabın dil ve anlatım özellikleri bakımından çocuğa göre olmayan kısımlarının daha çok olduğu ortaya çıkmaktadır.

6. Eğitim İlkelerine İlişkin Bulgular

Çocukların okuduğu kitapların bir takım eğitim ilkelerini içeriyor olması gereklidir. Öncelikli olarak çocuklar için hazırlanan kitapların okullarda uygulanan programlarla ilişkili ve okul sürecini destekler mahiyette olması gereklidir (Yalçın & Aytaş, 2005: 50). Bu açıdan Mor Bir Fil Gördüm Sanki isimli kitap için bu kitabın doğrudan öğretim programına göre planlı bir şekilde hazırlanmış olduğu söylenemese de çeşitli eğitim ilkeleri açısından içerdiği evrensel değerler ve çocuğun duygusal gelişimini geliştirici içeriği ile genel olarak okul sürecini desteklediği görülür. Yalçın & Aytaş’a (2005: 50) göre çocuk kitapları eğitim ilkeleri açısından;

- * Yaşanılan gerçeklerle ilgili,
- * Duygu düşünce ve hayal gücünü geliştirici,
- * Ülkeyi, dünyayı güzellikleri ve zorluklarıyla sevdirecek,
- * Üretme becerisini geliştirici,
- * Girişimciliği ve katılımcılığı ile özgüveni geliştirici,
- * Şiddet öğelerinden uzak ve arındırılmış,
- * Eleştiri becerisini geliştirici,
- * Kişisel gelişimi destekleyici toplumsallık sağlayan,
- * Temel dil becerilerinin gelişmesine katkı sağlayan,
- * Ön yargılardan ve kötü mantıktan uzak, çocuğu geliştirici özellikler içermelidir.

Bu özellikler çerçevesinde Mor Bir Fil Gördüm Sanki adlı kitap bu özelliklerin önemli bir bölümünü kapsarken bazı hususlarda da burada belirtilen ilkelere göre çocuklar için uygun hassasiyeti taşımamaktadır. Kitapta temel dil becerilerinin gelişmesine katkı sağlayan özellikler sınırlıdır. Üretme becerisi açısından ise kitap baştan sona bilimsel keşifler, geziler ve buluşlarla doludur. Çocukları buluşlar yapmaya sevk edici, teşvik edici ifadeler yer almaktadır. Kitabın çocuğa görelilik açısından en önemli olumlu özelliği hayal gücünü, araştırma ruhunu geliştirici yanısırdır. Kitabın, su altı yaşamı, gezegenler arası yolculuk, uzayda başka canlıların/varlıkların yaşama ihtimali, eski zamanlara yolculuk gibi temaları içermesi ve fantastik öğelerle dolu olması çocukları merak etmeye, araştırmaya, eğitsel çalışmalara ve nihayetinde öğrenme hevesine sevk edecektir.

Kitapta toplumsallığı sağlayan büyüklere saygı içeren ifadelerle rastlanmaktadır. Şakir’in; “Tanju ağabey”, “Necati ağabey” gibi kendinden büyüklerden söz ederken ki konuşmaları, gıyapta yaptığı konuşmalardaki ifadeleri ve ikili diyaloglardaki konuşmaları genelde saygı çerçevesindedir. Bunun dışında sevgi dolu bir mahalle iklimi, insanların birbirlerine sevgi duymaları ve birbirleriyle zengin biçimde iletişim kurlmaları, çoğu zaman birbirlerine yardım etmeleri kitabın eğitim ilkelerinden toplumsallık sağlama ilkesiyle birebir örtüştüğünü göstermektedir. Ancak kitapta bazı toplumsal değerlerin alay konusu yapılması da yine kitabın çocuğa görelilik yanı ile ilgili sorgulama gerektirmiştir. 55., 113. ve 194. sayfalarda toplumsal bir ritüel olan milli değer olarak da görülen asker uğurlamalarındaki askerin omuzlarda taşınması ve mini tören ritüeli gibi havaya atılması alay konusu olmuştur. Bu durum, çocukların bilinçaltında bu sahnenin olumsuz olarak yer etmesine neden olacaktır.

Şiddet ile ilgili bir yerde öfkelenen karakterin karşısındakine zarar vermesi olağan olarak anlatılmıştır; “...annem bütün hırsıyla kutu şeklindeki Metin Ağabey’i birkaç kez tepeledikten

sonra adamcağızın söylediklerini ancak duyabildi. SEN BENİM SAÇIMI MAHVETTİN BEN DE SENİ MAHVEDECEĞİM METİİN" (s. 186)

Örneğin kitap, eleştiri yeteneği ile ilgili de çocuklara farklı bakış açısı kazandıran cümleler içerse de kitapta bazı yerlerde bu ilkeyle ilgili de (mesela Acayip Bir Gezegen adlı hikâyede geçtiği gibi) zaman zaman; "Lider seçmişler, şimdi laf etmek istemiyorum ama içlerinde en çok hücreli ölmüş beyin bu galiba. Çok sinirli, stresli bir hayatı mı var, nedir?" "Bu adamın beyin hücreleri kesin tükenmiş, atalarımız deyip mavi plastik bir leğen gösterdi bu sefer de... Neyse ki biraz unutkan. Bir de gaz verecek şekilde konuşmayı seviyor" (s. 44-45) cümlelerinde geçtiği gibi aslında çocuklara örtük bir şekilde bir bakıma da hakaret etme, aşağılama, dalga geçme anlamına da gelebilecek ifadeler verilmektedir. Gerçek anlamda eleştirinin nasıl olması gerektiği hususunda yukarıda bahsi geçen ilkelerden uzaklaştığı açıkça görülmektedir. Aynı şekilde kitaptaki Prens Balık adlı hikâyede; "Bizim akılsız prens bu arada hala oyunculuk peşindeymiş" (s. 152) eleştirisinde "akılsız" ifadesi gibi rencide edici kelimeler kullanılmadan da eleştirmek mümkünken bu kelime kullanılmış ve bir genelleme ile bütün balıklarla ilgili eleştiri yapılarak "Balıkların akıllı kıttır derler ama bu kadarı da biraz fazla. En akıllıları buysa..." (s. 152) denmiştir. Bir yetenek işi olan eleştiri, sürekli eksikleri ve yanlışları söylemek ve bir kişi ya da konu ile ilgili sadece eksikleri/yanlışları göstermek demek değil, bir bakıma tepki koymanın ölçüsüdür (Yalçın & Aytaş, 2005: 50). Dolayısıyla eleştiri becerisinin geliştirilmesi ile ilgili bu kitabın, çocuk açısından sakıncalı özellikleri olduğu görülmektedir.

Kişisel gelişimi destekleyici yönden ise kitap, özellikle bilimin keşfetme, üretme gibi çocukların merakını ve ilgisini çeken konulara dair önemli öğeler içermektedir. Hikâyelerden özellikle Acayip Bir Gezegen adlı hikâye ile Hızlı Tren adlı hikâyede Mirket karakteri etrafında gelişen birçok olay bilimsel buluşları çeşitli gelişmeleri çocukta merak uyandırıcı konuları kapsamaktadır. Bu yönden kitap çocuklar için önemli bir kaynak olma özelliği taşımaktadır. Bunun yanında; kitapta birçok yerde bilgisayar oyunu bağımlılığı işlenmekte ve bilerek ya da bilmeden bu konudaki ifadeler özendirici bir nitelik taşımaktadır. Bu durum eğitim ilkelerinden toplumsallaşma ile çelişmektedir. Örneğin; "Evlerinde bilgisayar oyunu filan yok herhalde bunların, olsa geç saate kadar oynar, sabah da kalkmak bilmezlerdi. Çok zengin olunca hepsine birer oyun hediye edeceğim, böylece sabah erken gizli saklı bir şeyler yapacaksa bizi göremesinler" (s. 184) Derken evine bilgisayar oyunu olmamasının büyük bir eksiklik, üzülecek kadar önemli bir mesele olduğu imasında bulunmaktadır.

Yine; "Okullar kapanır kapanmaz ailecek kendimizi bilgisayar oyunlarına verdiğimiz tahmin edersiniz. Erken yatmamız gerekmezince hep birlikte zincirimizden boşalmış gibi gece yarısına kadar oyun oynadık" (s.165) cümlelerini okuyan çocuklar özellikle ikinci cümleyi okuduğunda farkında olmadan okullar kapandığında saatlerce bilgisayar oyunu oynamanın, normal bir davranış olduğunu düşünecektir. Bu durum çocuğa görelikte eğitim ilkelerinden özellikle kişisel gelişim hakkındaki ilkeler ile çelişmektedir. Her ne kadar kitabın ileri sayfasında evin annesi bilgisayar oyununa yönelik tepki koyarak alternatif bir oyun oynamalarını sağlasa da buradan çocuklar olumsuz olarak etkilenecektir. Zaten bu kısımlarda da Kadriye isimli anne karakterinin evdekilere onları bilgisayar bağımlılığından korumak için kırtasiyeden bir para oyunu satın alıp getirip vermesi bir yönden olumlu özellik taşıyor gibi görünse de sunduğu oyunun da kumarı çağrıştırıyor olması zar, oyuncak para ve altın gibi öğeler içeriyor olması ayrıca kötü bir alışkanlığı ve farklı bir bağımlılık türünü de çağrıştırmaktadır. Bu bakımdan kitabın bu yönüyle çocuklar için sakıncalı özellikleri olduğu ortaya çıkmaktadır.

Doğa sevgisi ile ilgili ise özellikle doğayı koruma, insandan başka canlıların da doğada var olduğunu anlatma, o canlıların da bir yaşam hakkı olduğunu vurgulama konusunda kitaptaki Prens Balık hikâyesi zengin bir içeriğe sahiptir. Bu hikâyede balık tutmak isterken balıklar tarafından tutulan kahramanlarımız üzerinden çocukların müthiş şekilde empati yapması sağlanmıştır. İnsan dışında canlıların da yaşam hakkı olduğunu çocuklara hissettirerek anlatan hikâyede insanların

dünyada yaşarken diğer canlıları da düşünmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Çocuğun doğayı sevmesini, korumasını teşvik eden bu hikâye ile kitabın eğitim ilkeleriyle uyum gösterdiği görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Sonuçlar

Çalışmada “Kral Şakir” serisinden; “Mor Bir Film Gördüm Sanki” adlı kitabın biçim/tasarım, konu, ileti, karakter, dil ve anlatım, eğitim ilkeleri yönünden çocuğa göre olup olmadığı araştırılmıştır.

Biçim/tasarım yönüyle çocuğa görelilik açısından genel olarak boyut, kâğıt, kapak, cilt, harf ve sayfa düzeni yönüyle ele alındığında özellikle seçilen yazı tipi/font yönünden bazı eksiklikler olsa da kitabın çocuklar için uygun özellikte olduğu görülmektedir. Çünkü kitapta ilköğretim 3. sınıf ve üzerindeki çağda bulunan çocukların gelişim özelliklerine uygun bir şekilde sayfaların üçte ikilik bir yazı oranına dikkat edilerek oluşturulduğu gözlenmiş, kitabın renk, yazı, kâğıt türüne dikkat edilmiş bilhassa da boyut olarak bu çağdaki çocukların kucağından taşmayacak büyüklükte bir ölçü tercih edildiği gözlenmiştir. Resim yönüyle ise kitapta birtakım eksiklikler görülmektedir. Kitaptaki resimlerin, olay ve durumlara göre çizilmemesi, kitabın resim-metin ilişkisi yönüyle zayıf olduğunun göstergesidir. İlhan’a (1994: 28) göre:

“Çocuk kitaplarında resimlenen kişi çocuğa çok iyi tanıtılmalıdır. Çocuk kişiliğini geliştirirken kendisini bir modelle özleştirir. Bu model başlangıçta anne-baba yakın akrabayken, zamanla yerini arkadaşına, film ve kitap kahramanına bırakır. Bu nedenle kitap resimindeki kahramanın çocuğa bir model olabileceği düşünülmelidir. Acıma, iyilik, korku, dehşet, kin, kahramanlık, fedakârlık vb. konularla insanüstü ve gerçek kahramanlar doğru ve yerinde resmedilmeli, abartılı olmayan, sağlıklı bir yapıda olmalıdır.”

Kapaktaki ve baş sayfalardaki resimlerinde karakterlerle ilgili bu durum net olarak görülmektedir. Ancak ilerleyen sayfalarda resimler, rast gele karakterlerin jest ve mimikleri dâhil metinde geçen bildirilen bazı özelliklerini yansıtmayacak şekilde çizilmiştir. Buna rağmen karakter resimlerinin fiziki bakımdan çocukların önemli ölçüde ilgisini çekecek özelliklerde olduğu görülmektedir. Özellikle kapak ve başlardaki renkli sayfalardaki canlılık, çocuklar için ilgi çekici özelliktedir. Yine de resimlerin yer yer karmaşık olması, kapaktaki ve ilk sayfalardaki çekiciliğinin ilerleyen sayfalarda görülmemesi, iç sayfalarda resimlerin net olmaması da kitabın resim yönünden eksiklerinin olduğunu gösterir. Öyle ki kitapta bazı kısımlarda resimlerin anlatılan olay ve durumların bütünü ile alakasız olduğu görülmektedir. Oysa kitaptaki resim-metin ilişkisi çocukların okuduğunu anlama durumlarını etkiler (Brookshire, Scharff, Moses, 2002:323-339). Nitekim, ilköğretim çağındaki çocuklara yönelik hazırlanan kitapların nitelikli resimler içermesi ve resimlerin de mutlaka ilgili metinle ilişkilendirilmesi gerekir (Gönen, Katrancı, Uygun, Uçuş, 2011). Çünkü; Akyüz’ün de (2014: 15) dediği gibi; “Çocuk edebiyatı yapıtlarındaki görsel metinler, yalnızca metni süslemek ya da metnin anlamını açıklamak için bulunmamaktadır. Aynı zamanda görsel duyuları geliştirmesi bakımından da önemli bir yere sahiptir.”

Kitabın konusuna ilişkin bulgular incelendiğinde ise konunun Akyüz’ün (2014: 17); “...bütün konular çocuk edebiyatının konusu içinde yer alabilmektedir.” ifadesinde bahsettiği bu geniş alanın içinden çocuklar için en can alıcı, en ilgi çekici kısımdan seçildiği görülmektedir. Kitabın ilgi çekici kurguları, merak uyandırıcı çatışmaları, zıtlıkları ve gerçeküstülükleri, bilimsel kurguları içermesi çocuğa görelilik açısından konu yönüyle uygun olduğunu gösterir. Bilhassa kitapta konunun somuttan, soyuta; yalından, karmaşığa doğru işlenmesi de kitabın konu mahiyetinin, kurgu biçiminin genel olarak çocuğa görelilik açısından uygun olduğunu gösterir. Ancak; Skumanz’dan aktaran Akyüz’ün (2014: 20) belirttiği; “Dünyada olup bitenlerin tümü, çocuk kitaplarına konu olmaya elverişlidir. Açlık, sevgi, aşk ve ölüm gibi önemli olan, bunların nasıl yazılıp sunulduğudur.” görüşünde vurgulanan çocukların okuyacağı kitaplarda konunun ele alınış biçiminin önemi ile ilgili bu kitapta bazı hususlarda hassasiyet gösterilmemiştir. Kitapta konu

olarak işlenen bazı hususların sunum biçiminin çocuklar açısından oldukça sakıncalı olduğu görülmektedir. Kitapta konular işlenirken bilgisayar oyunu bağımlılığını özendirici durum, olay ve ifadelere çokça ve düzensizce yer verilmesi, konu edinen bazı toplumsal ritüellerin karakterler üzerinden alaycı tutumlarla okuyucuya sunulması, şiddet gösterme ve hakaret etme gibi davranışların düzensiz ve çocuklar adına hassasiyetten uzak bir şekilde konu edinmesi kitabın çocuğa görelik açısından konu itibarıyla değerini yitirmesine neden olmaktadır. Buna rağmen kitapta yer eden kimi bilim teknik, fantastik konulu; kimi laboratuvarda geçen icat konulu hikâyelerin her birinde ayrı bir serüvene yer verilmesi de çocukların ilgisini çekme, onları kitaba yakınlaştırma konusunda önemlidir. Çünkü özellikle 8-12 yaş aralığındaki çocukların serüven kitaplarına ilgi duyduğu görülmektedir (Yavuzer, 1998: 206-207)

İleti bakımından ise *Mor Bir Fil Gördüm Sanki* isimli kitap, evrensel değerlerle uyumlu olarak insan sevgisi, yardımlaşma, bilimsellik, hayvanlarla, başka canlılarla empati kurma, insana saygı duyma, zorluklara karşı birlik beraberlik içinde olma gibi değerlere yönelik mesajlar içerdiğinden çocuğa görelik açısından uygundur. Kitap, pedagojik bir kaygıyla öğretme amacı ile yazılmadığından planlı bir davranış değiştirme ya da öğretme eğiliminde değildir. Ancak yazarın kimi zaman örtük biçimde kimi zaman doğrudan karakterler üzerinden açıkça ortaya koyduğu iletiler bulunmaktadır. Bu açıdan üstte bahsi geçen evrensel değerlere yönelik kitabın çocuk için öğretici iletiler içerdiği de görülmektedir. Çocuk kitaplarında; çokanlamlılık, örtük ileti, baskın, dayatmacı olmayan anlatım, estetik bütünlük ve daha birçok edebi özelliğin yer alması gerekir (Dilidüzgün, 2000: 257). Bu kitap da ileti açısından pedagojik bir alt yapı ve/veya kaygı ile kaleme alınmamış olsa da bu edebi özellikleri taşımaktadır.

Karakterler açısından kitap incelendiğinde de karakterlerin hayvanlardan seçilmesi ve karakterlere insana ait özellikler yüklenmesi hem çocukta yaratıcılığın, hayal dünyasının gelişmesini hem de empati duygusunun geliştirilmesini sağlayacaktır. Çünkü çocuklar kitaptaki bir karakteri zihinlerinde canlandırmak için uğraşırlar, bu da onların daha çok hayal etmesini ve/veya hayallerini zorlamasını sağlar (Temple, Martinez & Yokota, 2004). Çocukların kişilik gelişiminde rol model alma başta gelir. Çocuk başta anne babası olmak üzere çevresindeki kişileri model alır ve bir süre sonra çocuk edebiyatı ürünlerindeki karakterleri de model almaya başlar ki bu açıdan film ya da kitap fark etmez çocuklar için hazırlanan eserlerde yer alan karakterlerin durumu çocuğun karakterine yansır, karakter doğru kurgulanmış ise çocukta olumlu izler, yanlış kurgulanmış ise olumsuz izler görülür (Yavuzer, 1998: 203). Bu açıdan *Mor Bir Fil Gördüm Sanki* isimli bu kitapta yer alan karakterlerin evrensel değerleri önemseyen, iyilik dolu kişilik özelliklerine sahip olması, çocukların kişilik gelişiminde olumlu etki bırakacaktır. Kitap, çocuklara karakterler üzerinden doğru insan olmayı öğretmektedir. Çocuğun karakterler üzerinden yardımsever olmak, farklılıklara saygılı olmak gibi bazı evrensel değerlerle ilişkili karakter özelliklerini öğrenmesi kitabı okuyan çocuğun eğitim sürecini de değerler eğitimi açısından desteklediğini göstermektedir. Yine özgün, çekici ve sempatik özelliklerin de yüklendiği karakterler, çocukların okuma şevkini de destekleyecektir. Dolayısıyla kitabın karakter yönüyle çocuğa göre uygun olduğu görülmektedir.

Kitabın çocuğa görelik açısından en zayıf olduğu alan ise dil ve anlatımdır. Kitapta birçok imla hatasının, gereksiz tekrarların, özellikle deyimlerle ilgili kafa karıştırıcı yorumların bulunması ve değişken karışık üslup varlığı, farklı nedenlere bağlı anlatım bozukluklarının olması kitabın dil ve anlatım yönünden ciddi eksikliklerinin ve hatalarının olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte kitabın dil ve anlatımının doğru düzenlenememesi, çocuğa göre ayarlanamaması, çocukta yanlış özendirici bir anlatım durumuyla karşılaşılmasına neden olmaktadır. Bu nedenle kitabın, çocuğa görelik açısından, özellikle ilkökul seviyesindeki çocuklar için, dil ve anlatım yönüyle uygun olmadığı görülmektedir.

Eğitim ilkeleri yönünden ise kitap Yalçın & Aytaş'ın (2005: 50) bahsettiği “Öncelikle çocuk kitapları okullardaki programları destekleyici olmalıdır.” görüşü ile uyuşmamakta, kitapta öğretim

programlarını doğrudan planlı olarak destekleyen bir içerik ile karşılaşmamaktadır. Yine de bu kitabın doğrudan öğretim programına göre planlı bir şekilde hazırlanmış olduğu söylenemese de çeşitli eğitim ilkeleri açısından içerdiği evrensel değerler ve çocuğun duygusal gelişimini geliştirici içeriği ile genel olarak okul sürecini desteklemektedir. Kitap çocuğa görelilik açısından eğitim ilkeleri yönüyle kısmen özellikle evrensel değerler açısından olumlu özellikler taşısa da eğitim ilkelerine riayet etme kaygısı/pedagojik bir alt yapı ile konular ele alınmadığından kitabın eğitim ilkeleri açısından tam olarak çocuğa göre olduğu söylenemez. Zira kitabın birçok yerinde bilgisayar oyunu bağımlılığı vurgusu yapılmakta ve bilerek ya da bilmeden bu ifadeler özendirici özellikler taşımaktadır. Bununla birlikte Yalçın & Aytaş'ın (2005: 50) bahsettiği; "Çocuk edebiyatı ürünleri duygu, düşünce ve hayal gücünü geliştirici olmalıdır." ifadesinde geçen hususla ilgili ise kitap, gerek tasarım ve biçim, özellikleri ile gerek karakter ve konu özellikleriyle baştan sona çocuğun hayal dünyasını geliştirmeye dayalı olduğundan bu eğitim ilkesine doğrudan uymaktadır.

Kitabın çocuğa görelilik açısından en önemli olumlu özelliği hayal gücünü, araştırma ruhunu geliştirici olmasıdır. Pedagojik hassasiyetle ele alınmasa da neticede kitapta yer edinen su altı yaşam, gezegenler arası yolculuk, uzayda başka canlıların/varlıkların yaşama ihtimali, eski zamanlara yolculuk gibi temalar ve fantastik öğeler çocukları merak etmeye, araştırmaya, bilimsel düşünmeye, eğitsel çalışmalara ve nihayetinde öğrenme hevesine sevk edecektir. Bu yönüyle kitapta eğitsel ilkeleriyle özdeşen önemli bulgulara da ulaşılmıştır. Yine kitap, Yalçın & Aytaş'ın (2005: 50) "Kitaplar çocuklara, içinde yaşadığı ülkeyi, dünyayı sevmeyi öğretmelidir. Yaşadığımız dünya, güzellikleri ve zorlukları ile bir bütündür." ifadesinde yer eden eğitim ilkeleri ile ilgili dünyayı, yaşanan yeri, doğayı sevdirmeye konusunda önemli bir niteliğe sahipken milli bilinç, vatan sevgisi yönüyle de bir hassasiyet taşımamaktadır. Kısmen de olsa bazı konularda en azından sıla özlemi olarak da olsa evinden uzaklaşan ve geri evine yaşadığı mahalleye dönmek isteyen karakterler üzerinden vatan sevgisi işlenebilirdi.

Kitapta en dikkat çekici husus bir çocuk kitabında asla olmaması gereken şiddete özendirici ifadelerin birkaç yerde geçiyor olmasıdır. Halbuki çocuklarla ilgili metinlerde konu ve içerik yönünden şiddet öğelerine yer verilmemelidir (Yalçın & Aytaş, 2005: 51). Hatta bu konudaki mizah, kitabı okuyan çocuklarda şiddeti normalleştirici/şirin gösterici bir etki gösterebilir. Bu yüzden kitap, eğitim ilkeleri yönüyle çocuğa görelilik açısından uygun değildir.

Öneriler

Çocuklarla buluşturulacak metinlerde dil ve anlatıma özel olarak dikkat edilmeli, bu konuda hatasız eserler ortaya konmalıdır. Çünkü çocuklar okudukları kitaptaki imla hatası, anlatım bozukluğu gibi bir yanlış o haliyle edinip yazısında/konuşmasında o yanlış sürdürülebilir, bir müddet sonra da bu durumu alışkanlık haline dönüştürebilir.

Çocuklar ile ilgili ortaya konacak eserleri meydana getirirken tek başına dil ve edebiyat ile ilgili hassasiyet göstermek yetmez, bu alanda çalışan kişilerin aynı zamanda pedagoji, halk bilimi, felsefe, güzel sanatlar, ilahiyat, çocuk psikolojisi gibi farklı bilim alanlarıyla ilgili uzmanların da araştırmalarını, görüşlerini dikkate almaları gerekir. Olumsuz bir ifade, içerik çocuğun sakınması gereken bir hususta istemeden o konuya dair teşvik edilmesine neden olabilir.

Kral Şakir serisinin Mor Bir Fil Gördüm Sanki isimli kitabıyla ilgili bu araştırmada ortaya çıkarılan hatalar düzeltilmeden ilkokullarda sınıf öğretmenleri, ortaokullarda da özellikle 5. sınıf Türkçe öğretmenleri bu kitabı gerek okuma saatlerinde okul içinde gerekse de okul dışında okumaları için tavsiye etmemelidir. Ancak kitabın bir o kadar çocuklarla ilgili olumlu özelliklerinin de bulunması ve özellikle kitabın karakterleri yönünden çocuklarda olumlu kişilik özellikleri oluşturmayı sağlayabilecek özellikte olması, kitabı okuyan çocukların kitaptaki karakterle kendileri arasında bir bağ kurmuş olabilecekleri sebebiyle de bir şekilde bu kitabı edinmiş çocuklara da bu kitabı okumamaları ve okumaya başlamışlar ise de derhal bırakmaları gerektiği gibi bir dayatmaya da gidilmemelidir. Türkiye genelinde birçok çocuğa ulaşmış olan ve çizgi filmiyle de çocuklarla

arasındaki bağı pekiştirmiş olan bu kitapla ilgili beklenen yayıncı kuruluşun ve yazar-çizer ekibinin bu gibi araştırmalarla ortaya konan eserle ilgili eksikleri, hata ve kusurları kabul edip yeni baskı/yayın durumunda gidermeleridir.

Bir kitapta kapak tasarımındaki ve baş sayfalardaki resimlerle ilgili gösterilen hassasiyetin, kitabın içinde yer alan resimlerde de gösterilmesi gerekir. Aksi halde kitabın büyük oranda salt ticari bir kaygı taşıdığı ortaya çıkar. İç sayfalarda da çocukların ilgisini çekecek şekilde renkli resimler olmalı ve bilhassa resim metin ilişkisi kitap boyunca üstünkörü olarak değil, esere sağlam bir şekilde yansıtılmalıdır.

Çocuklara yönelik hazırlanan bir kitabın hitap ettiği yaş düzeyi net olarak belli olmalıdır ve gerek yazı puntosu, sayfa düzeni, gerek kapak boyu ve özelliği kitabın cilt özellikleri bu düzeye göre ayarlanmalıdır.

Çocuk edebiyatı eserlerinde karakterler, bu kitapta olduğu gibi hem hayatın içinden çocuğa yakın olacak şekilde tasarlanmalı hem de çocuğun hayal gücünü zorlayıcı geliştirici özellikte olmalıdır.

Çocuk edebiyatı ürünlerinde mutlaka eğitim programları dikkate alınmalıdır. Çocuklar için ortaya konan her türlü ürün çocukları okumaya okuma alışkanlığına sevk etmeli, okul sürecini desteklemeli ve çocuğun öğrenmesini teşvik etmelidir.

Kaynaklar

Akyüz, M. (2014). *Muzaffer İzgü'nün çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Brookshire, J., Scharff, L. F. V. & Moses, L. E. (2002). The influence of illustrations on children's book preferences and comprehension. *Reading Psychology*, 23 (4), 323-339.

Celkan, G. (2015). Çocuk Edebiyatı'nın dil eğitimi ve öğretimi açısından önemi. *Dil Bilimi, Dilbilgisi ve Dil Eğitimi Bildirileri*, 1, 303-319.

Cerrah Özsevgeç, L. & Saka, A. (2018). Çocukların izledikleri çizgi filmler ve bu tercihlerinin karakterleri ile ilişkisi. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 3(2):725-734.

Çınar, İ. (2009). Çocuk kitaplarında bulunması gereken bazı özellikler. *Eğitim Dergisi*, 22.

Dilidüzgün, S. (2000). Çocuk Kitaplarında Yazınsal Nitelik. *1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu* 20 - 21 Ocak 2000, (Ed.; S. Sever) Ankara: Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayınları, s. 253-267

D & R, (2019) Mor Bir Fil Gördüm Sanki!-Kral Şakir 7, <https://www.dr.com.tr/Kitap/Mor-Bir-Fil-Gordum-Sanki!-Kral-Sakir-7/Varol-Yasaroglu/Cocuk-ve-Genclik/Okul-Cagi-6-10-Yas/Cocuk-Oyku-Hikaye/urunno=0001845919001> (Erişim Tarihi: 19.10.2020).

Erkmen, N. (2017). *Çocuk kütüphanelerinde en çok okunan çocuk kitaplarının Çocuk Edebiyatı'nın temel ilkeleri bağlamında incelenmesi (Ankara ili örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Gönen, M., Katrancı, M., Uygun, M. & Uçuş, Ş. (2011). İlköğretim birinci kademe öğrencilerine yönelik çocuk kitaplarının, içerik, resimleme ve fiziksel özellikleri açısından incelenmesi, *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 36(160), 250-265.

Hepsiburada.com, (2020). Mor Bir Fil Gördüm Sanki!-Kral Şakir 7 Değerlendirmeleri (411 Değerlendirme) <https://www.hepsiburada.com/mor-bir-fil-gordum-sanki-kral-sakir-7-pm-HB0000008PK3-yorumlari> (Erişim Tarihi: 19.10.2020).

İlhan, A. Ç. (1994). Çocuk kitaplarındaki resimlerin çocuğun yaratıcılığına etkisi. *Yaşadıkça*

Eğitim Dergisi, 6, 27-29.

Kahraman, M. E. & Fidan, M. E. (2019). Dergi Tasarımında Tipografi: TSE Öncü Çocuk Dergisi Örneği Üzerine Bir İnceleme. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 14(1), 117-150.

Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.

Karatay, H. (2011). Çocuk edebiyatı metinlerinde bulunması gereken özellikler. (Ed: M. Özbek), Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı el kitabı, Ankara: Grafiker Yayınları.

Karayel, F. (2018, Haziran 10). Fil Necati ve Kral Şakir. *Sabah*, s.9.

Kızıltuğ, K. (Ed.). (2019). *Kral Şakir - Resimli Hikâye Kitabı- Mor Bir Fil Gördüm Sanki!* (1. Baskı). İstanbul: Eksik Parça Yayınları.

Kitapyurdu.com, (2020). Kral Şakir 7/ Mor Bir Fil Gördüm Sanki (Ciltli), (Okuyucu yorumları) <https://www.kitapyurdu.com/kitap/kral-sakir-7--mor-bir-fil-gordum-sanki-ciltli/518530.html> (Erişim Tarihi: 19.10.2020).

MEB, (2019). Millî eğitim bakanlığı ders kitapları ve eğitim araçları yönetmeliği. http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_01/12113913_yonetmelikderskitaplari.pdf (Erişim Tarihi: 19.10.2020).

Meriç, C. (1983). Çocuk edebiyatı-2. *Türk Edebiyatı Dergisi*.112(1), 10-16.

Sarı, N. (2006). *Çocuk kitapları illüstrasyonları üzerine bir araştırma ve bir örnekleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Sever, S. (1995). Çocuk kitaplarında bulunması gereken yapısal ve eğitsel özellikler. *Abece Dergisi*. 107(1), 14-15.

Sever, S. (2013). *Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü*. İzmir: Tudem Yayıncılık.

Sever, S. (2003). *Çocuk ve Edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık.

Şimşek, T. (Ed.). (2011). *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı* (1. Baskı). Ankara: Grafiker Yayınları.

Temizyürek, F. (2003). Türkçe öğretiminde çocuk edebiyatının önemi. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*,13(1), 161-167.

Temple, C., Martinez, M. & Yokota, J. (2004). *Childrens Books in Childrens Hands An Introduction to Their Literature* (3. Baskı). Boston: Pearson Education.

Varişoğlu, B. & Tuzcuoğlu Aksin, Ş. H. (2019). Andrew Clements'in Bunun Adı Findel adlı çocuk edebiyatı eserinin çocuğa görelilik açısından incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 1(16), 639-656.

Yalçın, A. & Aytaş, G. (2005). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Yavuzer, H. (1998). *Çocuk Psikolojisi*. (15. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yeniçeri, K. & Kuşdemir, Y. (2019). Bestami Yazgan'ın hikâyelerindeki iletilerin çocuğa görelilik ilkesi açısından incelenmesi. *The Journal of Social Science Dergisi*, 5(3), 390-413.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Children's literature products are important resources for children to develop their imagination, communication skills, vocabulary, reading skills and habits. Among these products, especially children's books have a great effect on children's personality development. Children; Learns to love nature, life, environment, human and all living things from books. But, how and why a book is chosen for the child is very important. For this, it is necessary to examine the books

to be offered to children in terms of all development areas and determine whether they are suitable for the development of the child or not within the framework of scientific criteria, various principles and values. It is important that this determination is carried out not only in the field of education and literature, but also by experts from different fields such as folklore, philosophy, fine arts, theology, child psychology, within the framework of common mind. After all, it is essential to investigate whether the books prepared for children are suitable for the child's level, age and area of interest. Teachers, especially parents, should pay attention to this issue. Although it is not claimed that it is prepared directly for children, it is a book that children read widely and bought by parents for their children, even if it is not among the publications recommended by the Ministry of National Education. In this respect, the aim of this study is to investigate the appropriateness of the children's book named "Mor Bir Fil Gördüm Sanki" from the Kral Şakir Series in terms of child.

Method:

Qualitative research methods were preferred in the study conducted. The data obtained during the study conducted with the "Document Examination" method, which is a qualitative research method; were analyzed with content analysis technique in terms of form / design, subject, message, character and educational principles.

The research is limited to the first edition of 207 pages of the illustrated story children's book titled "As if I Saw a Purple Elephant" from the King Şakir Series, published by Missing Pieces Publications in October 2019.

The findings in this research do not include other books of the King Şakir Series or other works by the authors of the book "As if I Saw a Purple Elephant".

Result and Discussion:

The following results were reached in the study: the book is suitable for children in terms of form/design however, pictures cannot reflect the texts clearly; It was concluded that the drawings about the gestures and mimics of the characters do not coincide with the events and situations involving the characters in the text content and the pictures should be edited and updated more carefully than the texts. Regarding the subject, it is seen that the book contains important features that improve their imagination and especially strengthen their creativity for children. In addition, the way in which computer game addiction is handled, the existence of a cynical attitude towards social rituals, the way in which the criticisms are realized in the subject content (such as a character's offensive speech to another), and the inclusion of some violence and insult expressions in the content indicate that the book is not suitable for the children. In terms of the message, the fact that it contains universal values such as human love, solidarity, scientificity, empathy with animals, respect for humans, unity against difficulties shows that the book is suitable for the children. The selection of characters from animals and attributing human characteristics to all of them is effective both in the development of creativity and imagination in the child and in the development of empathy in the child, and in the child's feeling close to animals. The weakest area of the book in terms of child is language and expression. The book contains many expression disorder, misspellings, and confusing comments. The style negatively affected the content, and the wrongs in the narration also encouraged bad habits. Therefore, it is seen that the book is inconvenient in terms of language and expression in terms of relative to the child.

According to the findings of this research, the following suggestions can be made:

Special attention should be paid to language and expression in texts to be brought together with children, and accurate works should be presented on this subject. Because children can acquire a mistake such as a spelling error or expression disorder in the book they read and continue that mistake in their writing / speech, and after a while turn this situation into a habit.

It is not enough to show sensitivity about language and literature alone while creating works about children. Those working in the field of children's literature should also take into account the research and opinions of experts in different scientific fields such as pedagogy, folklore, philosophy, fine arts, theology, child psychology.

Without correcting the errors revealed in this research about the book, primary school teachers, 5th grade Turkish teachers in secondary schools should not recommend this book for reading both inside and outside of school. However, the book has so many positive features about children. Especially in terms of book characters, it is capable of creating positive personality traits in children. Therefore, children who read the book may have established a connection between themselves and the character in the book. For this reason, it should not be imposed that children who have acquired this book in some way should not read this book and should quit immediately even if they have started to read it. What is expected is that the publisher and the writer-illustrator team will acknowledge the deficiencies, errors and flaws related to the work revealed through such research and correct them in case of new printing / publication.

The sensitivity shown in the cover design and the pictures in the front pages of a book should also be shown in the pictures in the book.

The age level of a book prepared for children should be clearly defined, and both the font size, page layout, cover length and feature of the book should be adjusted according to this level.

In children's literature works, the characters should be designed to be close to the child from life as in this book, and should have a compelling feature of the child's imagination.

Educational programs must be taken into consideration in children's literature products. All kinds of products created for children should encourage children to read, support the school process and encourage the child's learning.

Educational programs must be taken into consideration in children's literature products. Everything created for children should encourage children to read. All products related to children should support the school process of children and encourage the learning of the child.